

บทที่ 8

การศึกษากำเนิดและการแพร่กระจายของนิทานพื้นบ้าน

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า การเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย นับตั้งแต่มนุษย์รู้จักการเล่านิทานและมีกระบวนการถ่ายทอดด้วยปากสืบต่อกันมา และเมื่อมีการศึกษาคติชนวิทยาขึ้นมา นิทานพื้นบ้านก็จัดว่าเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่มีเนื้อหากว้างขวาง และแพร่หลายมากที่สุด ทั้งยังมีจำนวนมากมายจนดูเหมือนว่าเราจะสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับนิทานได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

นักวิชาการหลายสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น นักคติชนวิทยา นักมานุษยวิทยา นักวรรณคดี นักมนุษยธรรมศึกษา ฯลฯ ต่างก็พยายามที่จะนำข้อมูลของนิทานมาศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น มีการจัดแบ่งนิทานเป็นประเภท ตามรูปแบบ เนื้อหา หน้าที่ บทบาทในสังคม หรือเกี่ยวข้องกับทัศนคติในสมัยดั้งเดิมของมนุษย์ และยังมีการแบ่งเขตการศึกษาตามสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ การแบ่งเขตตามพื้นที่ตั้งที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นการศึกษาในสมัยศตวรรษที่ 19 ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าการศึกษาคติชนวิทยาค่อนข้างจะจำกัดขอบเขตอยู่แต่เฉพาะนักวิชาการในทวีปยุโรป ทำให้ไม่ครอบคลุมไปถึงอาณาเขตที่สำคัญ ๆ บางแห่ง เช่น ในทวีปอเมริกาและแอฟริกา และการใช้ชื่อเรียกนิทานพื้นบ้านก็ยังสับสนกันอยู่ กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วนักคติชนวิทยาจะยอมรับว่า คำว่า folk tale หมายถึง นิทานพื้นบ้าน ส่วน Märchen นั้นถึงแม้ว่าจะเป็นภาษาเยอรมัน แต่ก็เหมาะสมที่สุดที่จะใช้เรียกนิทานแบบเทพนิยาย เพราะกริมม์ก็เรียกนิทานของเขาว่า Hausmärchen และนักวิชาการที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าก็อาจจะใช้คำว่า fairy tale ได้โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงบทบาทของนางฟ้า เนื่องจากความหมายของคำนี้โน้มเอียงไปทางด้านนิทานสำหรับเด็ก

เมื่อเจacob (Jacob Grimm) และวิลเฮล์ม (Wilhelm Grimm) ตีพิมพ์นิทานของเขาขึ้นมาเป็นเหตุให้นักวิชาการอื่น ๆ รวบรวมนิทานของตนเองขึ้นบ้างนั้น พวกเขาได้สนใจที่จะนำวิธีการต่าง ๆ มาใช้ศึกษาค้นคว้านิทาน และเกิดความคิดที่จะทำให้วิธีการศึกษาเป็นระบบเดียวกันเพื่อความสะดวก และเพื่อให้เป็นมาตรฐานของสากลสำหรับการศึกษานิทานพื้นบ้านทั่วโลกด้วย

การศึกษานิทานในศตวรรษที่ 19 คือการพยายามค้นหาความหมายที่แฝงอยู่ในนิทาน และทฤษฎีโดยทั่ว ๆ ไปจะยึดมั่นอยู่กับความเชื่อที่ว่านิทานนั้นมาจากนิยายปรัมปรา (myth) และได้สูญเสียความหมายดั้งเดิมของมันไปด้วยความเข้าใจผิดทางด้านภาษา และผลของการค้นคว้าก็คือ การพบว่าความหมายดั้งเดิมนั้นเป็นความหมายขัดแย้งระหว่างดินฟ้าอากาศหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติตามฤดูกาล ซึ่งความคิดนี้เป็นสิ่งที่พ้นสมัยไปแล้ว

ในศตวรรษที่ 20 ความสนใจของนักวิชาการที่ศึกษานิทานพื้นบ้านค่อนข้างจะเป็นไปในด้านที่เป็นคำถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และการจัดเตรียมเครื่องมือเครื่องมือกับวิธีการที่ทันสมัยขึ้นเพื่อการศึกษาที่ดีขึ้น คือ

1. การเก็บข้อมูล (collecting) ด้วยวิธีการ และเครื่องมือที่ทันสมัยขึ้น
2. การจัดข้อมูล (arranging) และจัดเก็บในหอเก็บเอกสาร (archiving)
3. การทำดัชนีแบบเรื่องและอนุภาค (indexing types and motifs)

และต่อมาก็มีการค้นคว้าไปถึงตัวนักเล่านิทานและผู้ฟัง และทำให้เกิดการศึกษานิทานในภาวะแวดล้อม (context) ขึ้นมา

สติธ ทมป์สัน (Stith Thompson)¹ กล่าวว่า ได้มีการพิจารณาตรวจสอบเรื่องเล่าพื้นบ้านในส่วนต่าง ๆ ของโลก ในวัฒนธรรมระดับต่างกันทุกหนทุกแห่งที่ทำได้ ความสนใจเรื่องนี้ถือว่าเป็นสากลและไม่มีใครตั้งปัญหาขึ้นมาเพื่อโจมตีนักวิชาการว่าพวกเขากำลังนำตัวไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมแบบเดียวกันของมนุษย์ทุกสังคมในโลกนี้ สิ่งที่น่าสนใจอย่างมากก็คือเนื้อหาของระทั่วไปของนิทานนั้นมีความคล้ายคลึงกันซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจนักวิชาการอย่างมาก จากสมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน จากท้องถิ่นหนึ่งไปถึงอีกท้องถิ่นหนึ่ง และแม้ว่าแบบแผนของนิทานจะแตกต่างกันอยู่บ้างก็ตาม นิทานก็มีแนวโน้มที่จะจัดตัวมันเองเข้าอยู่ในกลุ่ม โดยขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ในการเล่า สื่อกาการเล่า หรือโอกาสที่เล่า

นิทานได้ผูกพันอยู่กับความคิดและความสนใจของนักวิชาการมาเป็นเวลากว่าศตวรรษแล้ว ซึ่งในช่วงเวลานี้ได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับวิชาการขึ้นมา แต่พวกนักวิชาการทั้งหลายก็ได้สนใจในปัญหาแบบเดียวกันหมด บางกลุ่มจะมีการพิจารณาร่วมกันในปัญหาเดียวกัน แต่บางกลุ่มก็มีความคิดแตกแยกเป็นอิสระออกไป ดังนั้นทมป์สันจึงเสนอปัญหาหรือแนวความคิดในการศึกษานิทานพื้นบ้านขึ้นมาดังต่อไปนี้

¹Stith Thompson, *The Folktale* (Berkeley : University of California Press, 1977), pp. 367-X.

1. กำเนิดของนิทานพื้นบ้าน (Origin of folktales) คือค้นหากำเนิดของนิทานแต่ละเรื่อง และธรรมเนียมประเพณีในการเล่านิทาน

2. จุดประสงค์หรือเป้าหมายของนิทานพื้นบ้าน (Meaning of folktales) คือการพิจารณาว่านิทานมีความหมายและเป้าหมายอย่างไรที่ผู้เล่าต้องการหรือไม่ หรือมีความสำคัญอย่างไรในใจ แอบแฝงอยู่

3. การแพร่กระจายของนิทานพื้นบ้าน (Dissemination of folktales) คือการพิจารณาหลักความจริงที่ว่านิทานจำนวนมากจะแพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง การศึกษาธรรมชาติของการแพร่กระจาย สาเหตุของการแพร่กระจาย และกระบวนการของการแพร่กระจายนั้น

4. ความแตกต่างในนิทานพื้นบ้าน (Variations in folktales) คือการศึกษาว่าอะไรที่ทำให้เกิดความแตกต่างในนิทานพื้นบ้าน

5. ความสัมพันธ์ของรูปแบบที่ต่างกันของนิทานพื้นบ้าน (Relation of different forms of the folktale) คือการพิจารณาว่านิทานบางรูปแบบมีความสัมพันธ์คาบเกี่ยวกันอย่างไร

นิทานพื้นบ้านเป็นสิ่งที่เก่าแก่จนกระทั่งเราไม่อาจสืบทราบได้อย่างแน่ชัดว่าใครเป็นผู้แต่งหรือประดิษฐ์เรื่องราวเหล่านั้น ๆ ขึ้นมาเป็นคนแรก เรื่องเหล่านี้อาจจะถูกสร้างขึ้นมาอย่างไม่ตั้งใจ แต่ก็จะต้องมีเหตุหรือแรงจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่ง นิทานทั่วโลกจะมีเนื้อเรื่อง รายละเอียดของเหตุการณ์ หรือลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นนักคติชนวิทยาจึงพยายามที่จะสืบสาวค้นคว้าเรื่องประวัติชีวิตของนิทาน คือการศึกษาว่านิทานมีกำเนิดมาอย่างไรและเหตุใดมันจึงคล้ายคลึงกัน เพราะได้มีการยืนยันกันอย่างแน่นอนแล้วว่า บางชนชาติที่มีการเล่านิทานที่คล้ายกันนั้น ไม่ได้มีการติดต่อกันทางวัฒนธรรมแต่อย่างใด และในการศึกษาเรื่องเล่าหรือนิทานที่อยู่ในชุมชนต่าง ๆ นั้น บรรดานักคติชนวิทยาต่างก็พยายามใช้หลักเกณฑ์และวิธีการที่มีเหตุผลเข้ามาวิเคราะห์ ไม่ว่าจะนิทานของพี่น้องกริมม์ หรือนิทานของพวกนอร์เวย์โบราณ (Norse) ฝรั่งเศส (French) อังกฤษ (Brittany หรือ Breton) เกลิค (Gaelic) ชาวเวลส์ (Welsh) ชาวสเปน (Spanish) ชาวสกอต (Scotch) พวกกรีกปัจจุบัน (Romaic) ชาวฟินน์ (Finnish) ชาวอิตาลี (Italian) ฯลฯ และพวกเขาพบว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ในนิทานของคนพวกนี้ ตลอดจนโครงเรื่องและตัวละครที่เป็นไปในทำนองเดียวกัน จะมีอยู่ในตำนานของพวกชนเผ่าอารยันด้วย เช่น

เรื่องของบุตรสาวคนสุดท้ายที่ถูกกดขี่ข่มเหง แต่ในที่สุดจะประสบความสำเร็จ
เรื่องของบุตรชายคนสุดท้ายที่ได้ชัยชนะ
เจ้าสาวตัวปลอมมาแทนที่เจ้าสาวตัวจริง

ภรรยา หรือบุตรสาวของยักษ์ที่หนีตามวีรบุรุษที่เป็นนักเผชิญโชค
การติดตามของยักษ์
ภรรยาผู้ถูกบังคับให้ทิ้งสามีไป ด้วยสาเหตุที่ไม่ปรากฏ
สามีผู้ถูกบังคับให้ทิ้งภรรยาไป ด้วยสาเหตุที่ไม่ปรากฏ
 ฯลฯ

ในที่สุดนักคติชนวิทยาส่วนหนึ่งก็ยอมรับกันว่า นิทานพื้นบ้านจำนวนหนึ่งนั้นน่าจะเป็น
ของชนเผ่าอารยันหรือกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนแต่เดิม นิทาน เป็นสมบัติส่วนรวม
ของผู้คนที่พูดภาษานี้ และหากจะกล่าวโดยทั่วไปแล้ว นิทาน จะประกอบด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ
จำนวนไม่มากนักมาจัดรวมกลุ่มเข้าด้วยกันในลักษณะและกระบวนการที่มีความเปลี่ยนแปลง
อย่างไม่หยุดยั้ง เหตุการณ์ต่าง ๆ ของนิทานนี้ เป็นสิ่งที่แปลกประหลาด ไม่มีเหตุผล เราไม่อาจ
อธิบายได้ว่า เหตุใดธรรมชาติ ทั้งที่มีชีวิตและเคลื่อนไหวได้ กับไม่มีชีวิตและเคลื่อนไหวไม่ได้
จึงเป็นสิ่งที่มีความระดับของสติปัญญาเท่าเทียมกับมนุษย์ และมีคุณสมบัติแบบเดียวกับมนุษย์ นั่นก็
คือ พวกสัตว์ป่า นก ปลา ฯลฯ ไม่เพียงแต่จะพูดภาษามนุษย์ได้เท่านั้น แต่มันยังสามารถแต่งงาน
หรือมีจุดมุ่งหมายที่จะแต่งงานกับมนุษย์ได้เหมือนกับเป็นมนุษย์คนหนึ่ง เรื่องที่ปรากฏอย่าง
สม่าเสมอในนิทาน คือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ดูเหมือนเหลวไหลไร้สาระ เช่น พระราชาที่ถูกกล่าวหา
ว่าคลอดบุตรเป็นสุนัข คนกลายเป็นสัตว์ป่า วัตถุที่ไร้ชีวิต เช่น หยอดเลือด น้ำลาย เสมหะ
ที่ถูกต้มออกมา ต้นไม้ หรือก้อนหิน ฯลฯ สามารถพูดได้ และที่ปรากฏบ่อยครั้งก็คือ คำสาป
หรือเวทมนตร์มายาที่จะมีชัยชนะเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง

นักคติชนวิทยาบางคน เช่น แอนดรู แลงก์ (Andrew Lang) ได้อธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์
นี้ว่า การที่นิทานมีรายละเอียดของเหตุการณ์เช่นนี้ เป็นเพราะว่านิทานมีความสัมพันธ์กับนิยาย
ปรัมปราของชนเผ่าที่มีอารยธรรมในสมัยโบราณ ตลอดจนนิยายผจญภัยในสมัยกลางและตำนาน
นักบุญด้วย เช่น เหตุการณ์เกี่ยวกับการผจญภัยในการลักพาตัวบุตรสาวยักษ์และการหนี คือ
เรื่องที่เกิดขึ้นในนิยายปรัมปราของเจสัน (Jason) กับมีดีอา (Medea)¹ ส่วนเรื่องของเจ้าสาวผู้ถูก
พรากตัวจากสามีอย่างลึกลับจะได้รับอิทธิพลจากอุรวาสี (Urvashi)² ในคัมภีร์ฤคเวท (Rig-Veda)
เป็นต้น

¹เจสันคือวีรบุรุษที่ไปแสวงหาขนแกะทองคำกับพวก Argonauts เขาขโมยขนแกะทองคำจากบิดาของมีดีอาและ
พาตัวมีดีอาไปด้วย เมื่อบิดาของมีดีอาไล่ตามมา เธอก็ฆ่าพี่ชายของตัวเองแล้วลับร่างเป็นท่อน ๆ โยนทิ้งทะเล เพื่อที่บิดาจะได้
เสียเวลาเก็บซากศพและไล่ตามไม่ทัน

²อุรวาสี คือเทวีแห่งรุ่งอรุณของฮินดู มารดาของอัคินี (Agni)

กำเนิดของนิทานพื้นบ้าน

ในต้นศตวรรษที่ 19 เมื่อบรรดานักวิชาการเริ่มยอมรับว่า ในปรัมปราประเพณีและการฝึกปฏิบัติของกลุ่มพื้นบ้านจำนวนมากมานั้นน่าจะมีแก่น หรือแกนกลางที่ปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดแล้ว พวกเขาก็เริ่มคาดคะเนและอนุมานเกี่ยวกับกำเนิดของมัน เจคอบ กริมม์ ซึ่งเป็นนักนิรุกติศาสตร์ ร่วมกับวิลเฮล์มตีพิมพ์ Kinder-und Hausmärchen โดยมีจุดประสงค์จะให้เป็นที่เริ่มต้นของศาสตร์แห่งคติชนด้วย ดังนั้นเขาจึงนำเอานิทานที่รวบรวมได้ในหมู่บ้านมาอธิบายเกี่ยวกับกำเนิดของมันโดยใช้ระบบของนิยายปรัมปรามาตีความและนำเข้าไปประยุกต์กับตัวเรื่องโดยใช้ชื่อว่า Deutsche Mythologie งานชิ้นนี้ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1835 และมีอิทธิพลต่อวงการศึกษานิทานมาก เพราะฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4 ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษ โดยใช้ชื่อว่า Teutonic Mythology กริมม์ตั้งสมมติฐานว่าเทพเจ้าทั้งหลายในสมัยก่อนยุคโรมันซึ่งอ้างถึงในความเชื่อทางศาสนาในสมัยกลางได้คงอยู่ในความเชื่อและเรื่องราวของชาวชนบท ซึ่งแตกกระจัดกระจายออกไปไม่ปะติดปะต่อกัน ส่วนเทพนิยายหรือ Märchen หรือนิทานทั่ว ๆ ไปนั่นคือสิ่งที่ตกค้างมาจากนิยายปรัมปราดั้งเดิม

ประมาณกลางศตวรรษที่ 19 ทฤษฎีอารยันได้มีวิวัฒนาการขึ้นมาเพราะมีการค้นพบว่าภาษาสันสกฤตเป็นภาษาเก่าแก่โบราณของอินเดียและเป็นภาษาแม่ของชนชาติที่ใช้ภาษาต่างกันในยุโรป ใน ค.ศ. 1856 แมกซ์ มิลเลอร์ (Max Müller) นักวิชาการผู้เป็นชาวเยอรมันโดยกำเนิด แต่ได้ไปอยู่ที่ลอนดอนเพื่อแปลหนังสือ Sacred Books of the East และอยู่ที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดเพื่อเขียนและตีพิมพ์ข้อเขียนเรื่อง “Comparative Mythology” ซึ่งเป็นการชี้แนะถึงทฤษฎีใหม่ มิลเลอร์ใช้กระบวนการที่เขาเรียกว่า “ความวิบัติของภาษา” มาคาดคะเนว่านิยายปรัมปราที่กำเนิดขึ้นมาจากความหลงลืมในชื่อดั้งเดิมของพวกเทพเจ้า และผู้ที่มีความคิดตามแบบมิลเลอร์ คือ จอร์จ ดับบลิว. คอกซ์ (George W. Cox) ได้สนับสนุนและเผยแพร่สำนักความคิดแบบสุริยปกรณ (solar mythology) ซึ่งอธิบายว่าเรื่องเล่าพื้นบ้านทั้งหมด ตลอดจนมหากาพย์และบทขับขานที่เกิดขึ้นแต่เดิมนั้นเป็นเหตุของความขัดแย้งระหว่างพระอาทิตย์กับเวลารাত্রี

ไทเลอร์ (Tylor) ได้เพิ่มเติมความคิดใหม่เกี่ยวกับกำเนิดของนิทานโดยการกลับไปสู่ยุคของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เขาพิจารณาถึงความเชื่อเรื่องวิญญาณและผีบางเทวดาซึ่งมนุษย์ในสังคมบรรพชนเชื่อถือและได้นำชีวิตจิตใจหรือวิญญาณไปสอดใส่ในส่วนประกอบหรือธาตุต่าง ๆ สัตว์ พืช ก้อนหิน ฯลฯ ทำให้สิ่งเหล่านี้มีชีวิตวิญญาณและบุคลิกภาพเช่นเดียว

กับคน ความเชื่อเช่นนี้ได้คงอยู่มาจนถึงอารยธรรมปัจจุบันท่ามกลางชนชั้นต่ำกว่าในสังคมซึ่งเป็นคนด้อยการศึกษา และทำให้เกิดการกำหนดรูปร่างหรือเปลือกนอกของคติชนขึ้น

แนวความคิดที่เกิดขึ้นมาท้าทายทฤษฎีวิวัฒนาการของวัฒนธรรมของไทเลอร์ และทฤษฎี “ความเสื่อมทราม” ของวัฒนธรรม ที่อลัน ดันดีส (Alan Dundes) กล่าวขึ้นมาภายหลัง ได้เริ่มปรากฏตัวในลักษณะของสมมติฐานและนักวิชาการเยอรมันคนหนึ่ง คือ ซีโอดอร์ เบนฟีย์ (Theodor Benfey) เพิ่มเติมขยายให้เป็นทฤษฎีในการเขียนบทนำของการตีพิมพ์หนังสือรวมนิทานของอินเดีย คือ ปัญจตันตระ เบนฟีย์ระบุว่า อินเดียนั้นคือแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่และเจริญมากจนกระทั่งมีการขยายตัวไปทางยุโรป และนั่นก็คืออินเดีย คือแหล่งกำเนิดของนิทานสำคัญ ๆ ที่ปรากฏอยู่ในการรวบรวมนิทานของกริมม์ นิทานเหล่านี้เดินทางไปด้วยการใช้ภาษาและการเล่านิยายปรัมปรา จากอินเดียไปสู่ยุโรปในสมัยโบราณก่อนประวัติศาสตร์ และในยุคประวัติศาสตร์โดยพ่อค้านำไปตามเส้นทางที่ตนไปค้าขาย การอภิปรายของเบนฟีย์เป็นเรื่องจุดจูงใจนักคติชนวิทยาบางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเอมมานูเอล คอสแกง (Emmanuel Cosquin) แห่งฝรั่งเศส และวิลเลียม อเล็กซานเดอร์ เคลาสตัน (William Alexander Clouston) แห่งสกอตแลนด์ ผู้เสนอหลักฐานเพิ่มเติมว่านิทานได้เคลื่อนย้ายตัวมันจากอินเดียไปทางตะวันออก แต่ในรอบศตวรรษที่ผ่านมา การกล่าวว่าอินเดียเป็นแหล่งกำเนิดใหญ่และสำคัญที่สุดของนิทานและคติชนนั้นเริ่มมีผู้เชื่อถือน้อยลงเพราะมีการเสนอแหล่งกำเนิดและแพร่กระจายแห่งอื่นของนิทานที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า คือ อียิปต์ และกรีซ

สมมติฐานที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือการค้นคว้าของนักคติชนวิทยาชาวฟินน์ ซึ่งระเบียบวิธีภูมิ-ประวัติที่เขาเสนอขึ้นมานั้นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักวิชาการส่วนมากในครั้งแรกของศตวรรษที่ 20 ประวัติชีวิตของนิทานอันซับซ้อนแต่ละเรื่อง และบทขับขาน เป็นสิ่งที่น่าสนใจและมีการนำมาวิเคราะห์โดยแยกกัน ระหว่างนิทานกับเพลง หลังจากที่นักคติชนวิทยาชาวฟินน์ คือ จูเลียส โครน (Julius Krohn) คาร์ล โครน (Kaarle Krohn) และแอนตี อาร์นี (Antti Aarne) ได้เปรียบเทียบลักษณะการของนิทานแต่ละแบบเรื่องโดยนำนิทานทุกสำนวนที่หาได้มาเปรียบเทียบกัน และเชื่อว่าพวกเขาสามารถสร้างรูปแบบดั้งเดิม และสถานที่กำเนิด ตลอดจนระยะเวลาของการกำเนิดนั้น ผู้ที่เห็นด้วยกับทฤษฎีนี้ต่างก็ยอมรับสมมติฐานว่า ผู้แต่งที่นิรนามเป็นผู้สร้างข้อมูลทางคติชนขึ้นมาอย่างมากมายในช่วงเวลาหนึ่ง เหมือนกับนักประพันธ์ที่เขียนนวนิยายขึ้นมา

ทฤษฎีเกี่ยวกับกำเนิดอื่น ๆ นอกเหนือไปจากนี้ก็ได้รับความสนใจไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เช่น สำนักมานุษยวิทยาของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ มีการเสนอทฤษฎีในการศึกษาเปรียบเทียบ โดยเซอร์เจมส์ จอร์จ เฟรเซอร์ (Sir James George Frazer) ผลงานของเขาคือ *The Golden Bough* เป็นงานที่นำเอาความคิดสำคัญในกำเนิดของคติชนที่เกี่ยวกับพิธีกรรมเก่าแก่มาสรุปไว้ด้วยกัน ในความเห็นของนักวิชาการพวกนี้ นั้น เรื่องเล่าที่เกี่ยวกับนิยายปรัมปราจะมีส่วนร่วมและอธิบายถึงพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ที่เพื่อความอุดมสมบูรณ์ในสังคมของคนป่าเถื่อนและไม่มีศาสนาในสมัยโบราณ ในเวลาต่อมา นิยายปรัมปราได้เริ่มแยกตัวออกจากพิธีกรรม และเป็นอิสระอยู่ในปรัมปราประเพณีมุขปาฐะ เพื่อที่จะค่อย ๆ กระจัดกระจายไปเป็นนิทานมหัศจรรย์ บทขับขาน เพลงกล่อมเด็ก และคติชนประเภทอื่น ๆ

กลุ่มที่มีความคิดแปลกและเสนอความคิดที่ใหม่กว่ากลุ่มอื่น ๆ ก็คือ นักคติชนเชิงจิตวิทยา หรือนักจิตวิทยาเชิงคติชน ผู้สันนิษฐานว่า เรื่องเล่าหรือนิทานพื้นบ้านนั้นเกิดจากความฝันของมนุษย์ เกซา โรไฮม์ (Geza Roheim) นักวิชาการชาวฮังการีพิจารณาว่า การที่คนเราฝันนั้นจะมีสาเหตุบางอย่างทำให้ฝัน เช่น เวลานอนหลับเราจะไม่มีการขยับถ่าย การที่กระเพาะปัสสาวะเต็ม ไม่ได้ขยับถ่ายออกไปจะทำให้ฝันว่าน้ำท่วม และนั่นคือ ในนิยายปรัมปราทั่วโลก จะมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับน้ำท่วม และนักวิชาการที่ศึกษาบทขับขาน เช่น ฟรานซิส กัมเมียร์ (Francis Gummere) กับผลงานเรื่อง *Old English Ballads* และงานอื่น ๆ ได้อ้างถึงการแต่งบทขับขานซึ่งไม่ใช่การขับของกวีคนเดียว แต่เป็นความพยายามที่จะนำเอาการร้องเพลงและการเต้นรำของกลุ่มคนจำนวนมากมาผสมผสานเข้าด้วยกัน

การพิจารณากำเนิดของคติชนโดยอาศัยลำดับชั้นในสังคมก็เป็นสิ่งที่กำหนดพื้นฐานของทฤษฎีที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เช่น ฮันส์ นาวมานน์ (Hans Naumann) ชาวเยอรมันผู้เสนอคำว่า *gesunkenes Kulturgut* ซึ่งหมายถึง “downsinking cultural value” ได้ลงความเห็นว่าคุณคติชนมีกำเนิดในกลุ่มชนชั้นสูงกว่า ผู้มีการศึกษาดี ซึ่งบทกวีนิพนธ์ ละคร การขับกวี ฯลฯ ของคนพวกนี้ได้เสื่อมทรามลงไปกลายเป็นรูปแบบของคติชนของพวกชาวชนบท นักคติชนวิทยาของรัสเซียและยุโรปตะวันออกได้โต้แย้งความคิดนี้มาจนถึงช่วง ค.ศ. 1930 และเสนอความคิดของพวกเขาว่าคุณคติชนมีกำเนิดขึ้นจากคนพื้นบ้าน ในลักษณะการที่ต่อต้านพวกขุนนางและเจ้าของที่ดินในรัสเซียนั้น กวีผู้ขับเพลงพื้นบ้านและนักเล่านิทานได้รับการยกย่องเท่าเทียมกับกวีและนักประพันธ์ทั่วไป

ริชาร์ด เอ็ม. ดอร์สัน (Richard M. Dorson) ได้อภิปรายถึงความแตกต่างระหว่าง ทฤษฎีกำเนิดของคติชนระหว่างของโลกเก่ากับโลกใหม่ไว้ใน A Theory for American Folklore และสิ่งที่น่าสนใจคือปรัมปราประเพณีพื้นบ้านของอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ที่ได้รับเอาเรื่องราว ประเพณีของผู้บุกรุกและได้ชัชชนะเหนือดินแดนนี้ไว้ด้วยกัน โดยมีเรื่องราวเก่า ๆ ของอินเดีย นหลายเผ่ารองรับอยู่ ส่วนเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ระยะที่มีการล่าอาณานิคมนั้น ถือว่าเป็น ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของโลกใหม่

การศึกษาเรื่องกำเนิดของนิทานและคติชนแบบอื่น ๆ เป็นเรื่องที่น่าสนใจ และนักวิชาการ ต่างก็พยายามเสนอแนวความคิดหลายอย่างแตกต่างกันไป สติธ ธอมป์สัน จึงแบ่งประเภทของ นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับกำเนิด และการแพร่กระจายของนิทานพื้นบ้านออกเป็น 4 สำนัก ความคิด คือ

1. สำนักนักศึกษานิยายปรัมปราเปรียบเทียบ (Comparative Mythology หรือ Old Mythological School)
2. สำนักภารตวิทยา (Indian School)
3. สำนักมานุษยวิทยา (Anthropological School)
4. สำนักนักคติชนฟินน์ (Finnish School)

สำนักนักศึกษานิยายปรัมปราเปรียบเทียบ

ผู้ที่นำเสนอแนวความคิดนี้เป็นคนแรกก็คือ วิลเฮล์ม กริมม์ กล่าวคือ ใน ค.ศ. 1856 เขาได้จัดพิมพ์นิทานที่รวบรวมขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และให้ข้อสังเกตว่า นิทานของชนชาติต่าง ๆ หลายชนชาติมีความคล้ายคลึงกัน และบางเรื่องก็เหมือนกัน เขาจึงพิจารณาว่านิทานเหล่านี้ น่าจะมีต้นเค้ามาจากนิยายปรัมปราของพวกที่พูดภาษาตระกูลอินโดยูโรเปียนมาก่อน ทฤษฎี ของกริมม์นี้บางทีก็เรียกว่า “ทฤษฎีมรดก” เขาเชื่อว่านิทานวีรบุรุษและเทพนิยายเป็นนิทาน ที่มีกำเนิดขึ้นในกลุ่มชนเผ่าอินโด-อารยัน และแพร่กระจายออกไปโดยการที่ชนเผ่านี้อพยพ โยกย้ายไปยังดินแดนอื่น ๆ เดิมนิทานเหล่านี้คือนิยายปรัมปราของคนพวกนี้และเสื่อมทรามลง หรือกระจัดกระจายไป (นิทานคือ broken - down myth) กริมม์กล่าวถึงข้อคิดเห็นของเขาซึ่ง ธอมป์สันอ้างไว้ใน The Folktale¹ ว่า

¹Thompson, *Ibid.* pp. 368-70.

“ความคล้ายคลึงในนิทานหรือเรื่องราวต่าง ๆ ไม่เพียงแต่เป็นเรื่องราวระหว่างชาติที่ห่างไกลกันด้วยเวลาและระยะทางเท่านั้น แต่ยังมี ความคล้ายคลึงในเรื่องราวที่เล่ากันอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งประกอบด้วยความคิดรากฐาน และการพรรณนาตัวละครเฉพาะ เหตุการณ์ บางตอนที่ร้อยกรองเข้าด้วยกัน และการแก้ปัญหาของเหตุการณ์ อย่างไรก็ตาม มีสถานการณ์ บางอย่างที่เป็นธรรมดาธรรมชาติ จนมันสามารถที่จะปรากฏซ้ำ ๆ ได้ทุกหนทุกแห่ง ดังนั้นจึง เป็นไปได้ที่เรื่องแบบเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันจะเกิดขึ้นได้ในประเทศต่าง ๆ ที่ไม่ได้มีความ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเลย เรื่องแบบนี้อาจจะนำมาเปรียบเทียบกับคำโดด ที่ถูกสร้างขึ้นมาใน ลักษณะที่เป็นรูปแบบเดียวกันเกือบทั้งหมด หรือเป็นรูปแบบที่เหมือนกันทั้งหมดในภาษาที่ไม่ เกี่ยวข้องกันเลย เพียงแต่เป็นการเลียนเสียงธรรมชาติเท่านั้น ความคล้ายคลึงที่เราพบนี้อาจจะ เป็นไปโดยความไม่ตั้งใจก็ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้ว ความคิดพื้นฐานไม่ว่าจะมีลักษณะที่แปลกหรือ เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันจะทำให้เกิดรูปแบบที่จะนำไปสู่การยอมรับ และนี่ก็เป็นเหตุที่ทำให้คิด ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ตัวอย่างคือ ความเป็นธรรมดาธรรมชาติที่มากที่สุดก็คือ การทำงานที่ยากลำบากบางชิ้นให้ลุล่วงไป แต่เมื่องานนั้นเป็นการจินตนาการที่แปลกประหลาด ที่สุด เช่น ในนิทานเรื่อง The Peasant's Clever Daughter (No.94)¹ คือมีตัวละครทะเลาะกันด้วย การแย่งม้ากับลาโดยอ้างว่า ม้ากับลาเป็นพ่อลูกกัน ก็จะมีบุคคลที่สามเข้ามาเป็นผู้ชี้ขาด ในเรื่อง อื่น ๆ อาจจะเป็นสิ่งของที่ประกอบด้วยวัตถุมหัศจรรย์ 3 อย่าง และมีเจ้าของ 3 คน คนที่ถูกเรียก ตัวเข้ามาทำการแบ่งแยกจะต้องใช้ความเจ้าเล่ห์หลอกลวงเจ้าของ 3 คนนั้นแล้วเอาสิ่งของนั้นไป

ข้าพเจ้าคิดว่า การที่เรื่องราวเรื่องหนึ่งได้ถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่น ๆ และ ในที่สุดก็ฝังรกรากอยู่ในดินแดนของประเทศอื่นนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ ดังที่ Siegfriedslid เข้า ไปยังดินแดนทางตอนเหนือสุดในช่วงเวลาอันยาวนานมาแล้ว และกลายเป็นเรื่องเก่าแก่ดั้งเดิม ของท้องถิ่นนั้น แต่ว่าข้อยกเว้นเพียง 1 หรือ 2 ข้อไม่อาจจะอธิบายถึงการแพร่กระจายอย่าง กว้างขวางของสมบัติส่วนรวมทั้งหมดนี้ เรื่องที่เหมือนกันจะไม่เกิดในที่ ๆ ห่างไกลกันมาก และในเรื่องเหล่านี้เราจะพบสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม เช่น สัตว์ในบ้าน เมล็ด ข้าว พุงนา เครื่องใช้ในครัว เครื่องใช้ในบ้าน อาวุธ ฯลฯ ณ ที่ใดก็ตามที่เรื่องที่ถูกสร้างขึ้น อย่างมีระเบียบแพร่กระจายไป ที่ใดก็ตามที่มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และอารมณ์ความรู้สึก และความผูกพันกับธรรมชาติที่แวดล้อมอยู่ และอดีตยังไม่ได้แยกตัวออกจากปัจจุบันโดย

¹ เป็นเรื่องของหญิงสาวผู้ยากจนแต่ฉลาด ความฉลาดของเธอทำให้เธอได้แต่งงานกับพระราชา และถูกพระราชา กริ้วโกรธจนส่งตัวเธอกลับบ้านเดิม เธอได้ใช้ความฉลาดและกลอุบายทำให้พระราชายอมรับเธอไว้ในตำแหน่งมเหสีเช่นเดิม

สิ้นเชิง ณ ที่นั้นเราจะพบเรื่องราวเหล่านี้อยู่ ข้าพเจ้าได้รวบรวมสิ่งที่ดีที่สุดเหล่านี้จากชาวชนบท และข้าพเจ้ารู้ว่าพวกเขาอ่านหนังสือเล่มนี้ด้วยความพอใจอย่างสูง อันที่จริงแล้วข้าพเจ้าควรจะพูดว่าพวกเขาเป็นเจ้าของที่เป็นผู้นำเสนอเรื่องเหล่านี้ และแม้แต่พวกเยอรมันที่ไปตั้งรกรากอยู่ห่างไกลจากบ้านเกิดเมืองนอนคือ ในเพนซิลเวเนียก็ได้แสดงความสนใจในเรื่องเหล่านี้เช่นกัน การที่นิทานหรือเรื่องราวได้เกิดขึ้นมาในทันทีที่มีคนอพยพเข้าไปในดินแดนหนึ่ง ๆ เป็นสิ่งที่ค่อนข้างจะอธิบายได้ว่า เหตุใดเรื่องในหมู่บ้านเล็ก ๆ ในเยอรมันตะวันตกจึงคล้ายกับเรื่องในอินเดีย หรือ กรีซ นั่นก็คืออนุภาคจำนวนมากที่มีลักษณะร่วมกันได้ไปปรากฏตัวอยู่ทุกแห่งในฐานะสมบัติส่วนรวม - คล้ายกับเศษเพชรชิ้นเล็ก ๆ ที่แตกกระจายกระจายไปรอบๆ บนพื้นดินอันปกคลุมด้วยหญ้าและดอกไม้ และจะมีเพียงน้อยนิดเท่านั้นที่สามารถค้นพบ เศษเพชรเหล่านี้คือส่วนประกอบที่เกี่ยวกับเรื่องนิยายปรัมปรา ซึ่งย้อนกลับไปสู่เวลาในอดีตอันยาวนาน จนความสำคัญของมันอาจจะสูญหายไปแล้ว แต่มันก็ยังมีความสำคัญต่อเรื่องโดยไม่เปลี่ยนแปลงสภาวะของตัวเอง ยิ่งเราย้อนกลับไปสู่อดีตมากเท่าไร ส่วนประกอบที่เกี่ยวกับนิยายปรัมปราก็จะยิ่งขยายตัวมากขึ้นเท่านั้น

คำถามที่พวกเราจะได้รับก็คือ เส้นกรอบนอกของสมบัติส่วนรวมนี้ ที่อยู่ห่างจากใจกลางมากที่สุดนั้นเริ่มต้นขึ้นที่ไหน และระดับของความสัมพันธ์ต่าง ๆ ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เส้นกรอบนอกนี้จะมีขอบเขตเดียวกันกับคนเชื้อชาติหนึ่งซึ่งเรียกโดยทั่ว ๆ ไปว่าเป็นพวก Indo-Germanic และความสัมพันธ์นี้จะมีขอบเขตของมันเองในวงกลมรอบ ๆ การตั้งถิ่นฐานของพวกเยอรมัน และน่าจะเป็นอัตราส่วนอันเดียวกันระหว่าง สมบัติส่วนรวม กับ สมบัติเฉพาะตัวในภาษาของชนชาติแต่ละชนชาติ เช่น ถ้าเราพบเรื่องราวของพวกอาหรับที่บางเรื่องมีแหล่งกำเนิดแห่งเดียวกันกับเรื่องของเยอรมัน หรือมีความสัมพันธ์กันกับเรื่องของเยอรมัน ตัวอย่างคือ Thousand and One Nights จะสรุปได้ว่า เรื่องนี้ได้มาจากแหล่งของอินเดีย อย่างไรก็ตาม การกล่าวถึงแหล่งกำเนิดนี้จะตรงหรือถูกต้องอย่างไร เราก็ต้องขยายไปสู่แหล่งอื่น ๆ ด้วยถ้าแหล่งอื่นเปิดให้เราพิจารณา เพราะว่าเป็นเรื่องที่แปลกน่าพิศวงมากที่สุดที่เรื่องราวของพวกนิโกรแห่ง Bornu และพวก Bechuanas หรือพวกเรวอนในแอฟริกาใต้ ซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กับพวกเยอรมัน แต่ก็มี การแต่งเรื่องราวที่มีลักษณะพิเศษต่างไปจากพวกเยอรมัน แต่ในเวลาเดียวกัน ข้าพเจ้าก็พบกับความคล้ายคลึงในเรื่องของชนชาติที่ไม่คาดว่าจะเป็น คือ เรื่องของพวกอเมริกาเหนือ พวกอินเดียน ซึ่งแสดงให้เห็นจุดของการติดต่อสัมพันธ์บางจุด และของพวกฟินน์ด้วย นอกจากนี้เรายังมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับเปอร์เซียและลักษณะบางอย่างของพวกสลาฟ

เรื่องของพวกเขาเกี่ยวกับชนชาติที่ใช้ภาษาอินโด-ยูโรเปียนที่สืบทอดมาจากภาษาละติน สิ่งเหล่านี้อธิบายได้ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติ 2 ชนชาติ และการแลกเปลี่ยนความคิดกัน ข้าพเจ้าเชื่อว่า เรื่องเยอรมันของเราไม่ได้เป็นของดินแดนทางเหนือและทางใต้ของเราเท่านั้น แต่มันเป็นสมบัติส่วนรวมของพวกที่อยู่ใกล้เคียง เช่น พวกดัทช์ อังกฤษ และสแกนดิเนเวีย...”

จากข้อคิดเห็นของกริมม์นี้ เราจะเห็นได้ว่า กริมม์พูดถึงนิทานในลักษณะทั่วไปมากกว่าจะเป็นการพูดถึงนิทานมหัศจรรย์ เขาเสนอความคิด 2 ประการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปมาเป็นเวลานานคือ

1. นิทานที่มีความคล้ายคลึงกันอย่างมากนั้นมีส่วนร่วมกับภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียน และนิทานเหล่านี้เป็นมรดกจากประเพณี ขนบธรรมเนียมโบราณของพวกที่ใช้ภาษาตระกูลนี้
2. นิทาน คือ นิยายปรัมปราที่เสื่อมทรามลง และเราจะเข้าใจได้ต่อเมื่อมีการตีความนิยายปรัมปราที่เป็นต้นเค้าของมันอย่างเหมาะสม

การวินิจฉัยนี้แสดงถึงสิ่งที่รู้กันทั่วไปว่าเป็น

1. ทฤษฎีอินโด-ยูโรเปียน (The Indo – European Theory)
2. ทฤษฎีการเสื่อมทรามของนิยายปรัมปรา (The broken – down myth theory)

เรื่อง Teutonic Mythology ของเจคอบ เป็นสิ่งที่ช่วยบันดาลใจให้นักศึกษานิยายปรัมปราทั้งหลายได้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างนิยายปรัมปรากับภาษา และอ้างว่านิทานพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นสัญลักษณ์นิยมของปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นิยายปรัมปราสร้างขึ้นมา และในทางกลับกัน เราอาจสร้างนิยายปรัมปราจากซากหรือส่วนที่กระจัดกระจายนั้นขึ้นมาใหม่ได้อีก

ทฤษฎีของกริมม์ ที่ว่า นิทานที่มีเหตุการณ์หรือรายละเอียดร่วมกันเป็นนิทานจากพวกที่พูดภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนสมัยเริ่มแรกนั้น เป็นผลลัพธ์ของความสนใจอันกว้างขวางในสาขาวิชาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบในสมัยต้นศตวรรษที่ 19 เพราะพวกนักวิชาการได้ตระหนักในความสำคัญของภาษาสันสกฤต โดยที่พวกนักวิชาการยุโรปได้ให้ความสนใจในปัญหาของการฟื้นฟูภาษาแม่ที่เป็นต้นเค้าของภาษาจากอินเดียไปยังไอร์แลนด์ แม้ว่าในตอนกลางศตวรรษที่ 19 นั้น พวกเขายังไม่ได้วิเคราะห์รายละเอียดจำนวนมากนี้ให้ลุล่วงไปอย่างแท้จริง แต่หลักเกณฑ์ทั่วไปก็ค่อนข้างจะเด่นชัด โดยทั่วไปแล้วมักจะเป็นที่ยอมรับกันว่า ถ้าหากมีภาษาแม่อยู่แล้ว ก็จะต้องมีกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันกลุ่มหนึ่งที่ใช้ภาษานี้ และนั่นก็คือพวกอินโด-ยุโรป ในสมัยแรก ๆ แต่ปัญหาที่พวกนักวิชาการยังไม่อาจตอบหรือระบุได้แน่ชัดก็คือ คนพวกนี้อาศัยอยู่ที่ใดก่อนที่จะอพยพแยกย้ายกันไปทางอินเดียหรือทางยุโรป นักวิชาการ

บางส่วนลงความเห็นว่าเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของคนพวกนี้คงจะอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งในแถบเอเชีย-ตะวันตก ในบริเวณที่ราบสูง และบรรพบุรุษของพวกเขา น่าจะเป็นคนเลี้ยงปศุสัตว์

การศึกษาของกริมม์นั้นคือ การใช้วิชานิรุกติศาสตร์เปรียบเทียบเข้าไปประยุกต์ใช้กับข้อมูลทางคติชน คือการค้นหาคำความสัมพันธ์ของคำ ซึ่งพวกนักวิชาการกลุ่มนี้เชื่อว่าจะเป็นกุญแจไขความลับของอดีต คือในการพิจารณาคัมภีร์ฤคเวทนั้น พวกเขาสามารถมองย้อนกลับไปสู่อุบัติได้ถึง 3,500 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควรที่พอจะสะท้อนให้เห็นชีวิตของพวกอินโด-ยุโรปได้ พวกเขาไม่ได้พิจารณาว่า ฤคเวท คือ ผลงานที่เป็นภาษาสันสกฤตของพระที่ทรงความรู้สูง ผู้ที่พอใจจะใช้การอุปมาอุปไมยในการสร้างคัมภีร์นี้ขึ้นมาให้เป็นเล่มเป็นรูปร่าง แต่จะเข้าไปสู่ทฤษฎีที่ว่าพวกอินโด-ยุโรปสมัยโบราณ ได้ใช้การแสดงออกเหล่านี้ในลักษณะที่มีความหมายแฝงเร้นอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขา นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาประวัติศาสตร์จึงถือว่าเป็นฐานะของพวกเขาในการที่จะฟื้นฟูความหมายต่าง ๆ ในคัมภีร์ฤคเวทขึ้นมา และนี่คือเป้าหมายของนักศึกษานิยายปรัมปราเปรียบเทียบ ซึ่งในระยะครั้งแรกของศตวรรษที่ 19 นั้น พวกเขาได้ใช้สมมติฐานสำคัญ ๆ 2-3 ประการ มาพัฒนาระบบของการศึกษาที่ซับซ้อนมากขึ้น เราจะมองเห็นวิธีการค้นคว้าวิเคราะห์วิจารณ์ในผลงานของนักคิดกลุ่มนี้ คือ แมกซ์ มิลเลอร์ แอนเจโล เด กูแบร์นาติส (Angelo de Gubernatis) จอห์น ฟิสก์ (John Fiske) และ เซอร์จอร์จ คอกซ์ (Sir George Cox)

กลุ่มสุริยปกรณ (Solar Myth)

แมกซ์ มิลเลอร์ ผู้นำคนหนึ่งในบรรดานักศึกษานิยายปรัมปราเปรียบเทียบ ได้สืบสาวค้นคว้าเกี่ยวกับวิวัฒนาการของนิยายปรัมปราของชนเผ่าอารยันโบราณ และเขาเชื่อว่าวงจรของนิทานนั้นเป็นวงจรเดียวกันกับชนชาติที่ใช้ภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียน มิลเลอร์มีความเห็นเช่นเดียวกับกริมม์ว่า นิทาน คือ นิยายปรัมปราที่เสื่อมทรามลง และเมื่อมันกลายมาเป็นนิทานพื้นบ้านแล้ว ความหมายดั้งเดิมของนิยายปรัมปราก็เลือนหายไป แต่ก่อนที่มันจะกลายเป็นนิทานนั้น นิยายปรัมปรา ก็คือการทำมนุษย์พยายามอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ โดยกำหนดให้พระอาทิตย์เป็นเทพเจ้าที่สำคัญที่สุด เรียกว่า วีรบุรุษสุริยะ (solar hero)

มิลเลอร์ศึกษานิยายปรัมปราเพื่อที่จะเข้าใจในปรัมปราประเพณีของอารยันอย่างลึกซึ้ง เขาตีความนิยายปรัมปราโดยใช้วิธีการทางนิรุกติศาสตร์เปรียบเทียบ และเสนอความคิดว่าในยุคแรกที่มีการสร้างนิยายปรัมปราขึ้นมานั้น ชนเผ่าอารยันมีการสร้างเทพเจ้าของเขาโดยอาศัยปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ คือ พระอาทิตย์ เวลารุ่งอรุณ ฟ้า ฯลฯ มิลเลอร์กล่าวว่า

“อะไรก็ตามที่เราเรียกกันว่า Morning คนอาร์ยันเรียกว่า Sun หรือ Dawn... สิ่งที่เราเรียกว่า Noon, Evening, Night สิ่งที่เราเรียกว่า Spring และ Winter สิ่งที่เราเรียกกันว่า Year, Time และ Life และ Eternity... ทั้งหมดนี้คนอาร์ยันโบราณเรียกว่า SUN”¹ มีลเลอร์บัญญัติศัพท์เกี่ยวกับการใช้ชื่อหลาย ๆ ชื่อมาเรียกวัดดูขึ้นเดี๋ยวนี้ว่า polyonymy เช่น ผู้คนเรียกพระอาทิตย์อย่างเดียวกันชื่อถึง 40-50 ชื่อ และชื่อเหล่านี้จะแสดงถึงคุณลักษณะต่าง ๆ กัน และในเวลาเดียวกัน ชื่อบางชื่อในจำนวน 40-50 ชื่อนี้อาจจะนำไปใช้กับวัตถุอย่างอื่นด้วย ซึ่งวัตถุอย่างอื่นนี้ มีลเลอร์เรียกว่า homonyms ของพระอาทิตย์ แต่นักคติชนวิทยาบางคนก็ใช้ว่า synonymy ก็มี

ในช่วงเวลาที่ความคิดของมีลเลอร์มีอิทธิพลต่อนักคิดคนอื่น ๆ ในแนวเดียวกันนั้น นักวิชาการจะตัดปัญหาเรื่องการหีบย้อมวัฒนธรรมออกไป แต่จะสรุปความเห็นว่ามันน่าจะ เป็นมรดกตกทอดจากพวกอินโด-ยุโรปในอดีต ดังที่เซอร์จอร์จ คอกซ์² กล่าวว่า “หลักฐานที่แท้จริงระบุถึงกำเนิดของภาษาของนิยายปรัมปรา ซึ่งสายธารของบทกวีนิพนธ์ของอาร์ยัน หลั่งไหลออกมาจากที่นั่น สายธารนั้นมีลักษณะต่างกัน แต่ก็มีส่วนประกอบที่ใกล้เคียงกัน ความ คล้ายคลึงกันของเรื่องที่เล่ากันในอิตาลี เนอร์เวย์ และอินเดีย สามารถพิสูจน์ได้ว่า ชุมสมบัติ ของนิยายปรัมปราเต็มเปี่ยมไปด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ก่อนที่ชนเผ่าอาร์ยันจะกระจัดกระจายไป” แต่การสรุปของคอกซ์ เป็นเหตุให้ แอนดรู แลงก์ เสียดลใจว่าคอกซ์ใช้คำฟุ่มเฟือยเกินไป เช่น “ลึกลงไปคือความนุ่มนวลในการพรรณนาถึงความตายของน้ำค้างที่ถูกแดงแผดเผา การเล่นไป อย่างรวดเร็วของพระอาทิตย์ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงสั้น และความปวดร้าวมานของดิน (Earth – mother ซึ่งเป็นที่มาของความอุดมสมบูรณ์) ซึ่งโหยหาผลผลิตในฤดูร้อนของเธอ...”³ ความ ตั้งใจของคอกซ์ คือ การแสดงความรักใคร่เต็มคำระหว่างมนุษย์ในสังคมบรรพชนกับโชคชะตา ของพระอาทิตย์และน้ำค้าง เพราะว่ามีมนุษย์ไม่มีความคุ้นเคยกับรุ่งอรุณอย่างเพียงพอ เขาจะ กังวลอยู่เสมอว่า พระอาทิตย์จะตกหายไปและไม่โผล่ขึ้นมาอีก ดังนั้นมีลเลอร์จะเน้นการพรรณนา สภาวะของพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้นอยู่เสมอ

นักคิดกลุ่มสุริยปกรณณ์นี้จะมีมติความเชื่อว่า นิยายปรัมปราที่แรกเริ่มที่สุด คือ การ พรรณนาธรรมชาติด้วยความพอใจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพรรณนาทิวทัศน์ของพระ-

¹ Jan Harold Brunvand, *The Study of American Folklore* (New York : W.W. Norton & Company. Inc., 1968)

² Thompson, *op.cit.*, p.372.

³ *Ibid.*

อาทิตย์ นับตั้งแต่แรกขึ้น แผดผ่าน้ำค้างให้แห้งหายไป ขึ้นไปถึงจุดสูงสุดกึ่งกลางท้องฟ้า แล้วค่อย ๆ ตกลงมาจนกระทั่งเลื่อนหายเข้าไปในอ้อมแขนของราตรี ดังที่คอกซ์กล่าวว่า เขาจะใช้ “วลีเป็นพัน ๆ วลีเพื่อพรรณานาฏการของพระอาทิตย์ที่ผู้กลืนกินสิ่งต่าง ๆ นาฏการของราตรีที่สุภาพอ่อนโยนหรือน่าเกรงขาม นาฏการของลมที่ขี้เล่นหรือดุร้าย และคำทุกคำหรือวลีทุกวลีนี้จะกลายเป็นบ่อเกิดของเรื่องใหม่...”¹ ดังนั้นการพรรณนาแบบนี้จึงนับเป็นลักษณะของบุคคลาธิษฐาน (personification) วัตถุจะมีบทบาทปรากฏเหมือนกับคนจริง ๆ และได้รับการขนานนามด้วย แต่ด้วยเหตุที่ภาษาเป็นสิ่งที่มีการวิวัฒนาการ คำนามเหล่านี้จึงถูกหลงลืมไป และในที่สุดก็จะถูกนำมาใช้เป็นชื่อของบุคคล และนิยายปรัมปราจะเกิดขึ้นด้วยการหลงลืมความหมายของคำนี้เอง ทำให้เข้าใจต่อไปว่า กำเนิดของนิทานส่วนใหญ่ก็มาจากนิยายปรัมปราที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ของวันและคืน

ความคิดบางส่วนของคอกซ์ก็ไปตรงกับความเห็นของ แอนเจโล เด กูแบร์นาติส ซึ่งเขียนไว้ใน Zoölogical Mythology ว่า

“รุ่งอรุณ (aurora) ในฐานะที่เป็นสิ่งแรกที่ปรากฏตัวทุก ๆ วันในท้องฟ้าด้านตะวันออก ในฐานะสิ่งแรกที่รับรู้ในการมาถึงของทิวา โดยธรรมชาติของมันแล้วจะเป็นตัวแทนที่เร็วที่สุดผู้หนึ่งในบรรดาอาศัยนาคของเจ้าชายสุริยะ (Sun – prince) ในระหว่างราตรี เธอเป็นเช่นเดียวกับวัวของเธอซึ่งมีได้มีผู้เฝ้าระวังปกคลุมตัว คือ โผผินไปข้างหน้า โดยไม่ทิ้งรอยเท้าไว้เบื้องหลัง² คำว่า apād (pad และ pada เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน) แท้ที่จริงแล้ว ควรจะหมายถึงทั้งเธอผู้รับบาท (เท้า) และผู้ที่ไม่มียรอยเท้า (คือไม่สามารถวัดรอยเท้าได้) หรืออีกนัยหนึ่ง เธอผู้ไร้รอยเท้า ซึ่งรุ่งอรุณได้สูญเสียรอยเท้าไป เพราะขณะที่เจ้าชาย Mitrās ติดตามตรึงเส้นสายผู้นี้ไป ก็ได้พบรอยเท้าแตะที่แสดงว่าเท้าของเธอเล็กมาก จนไม่มีหญิงใดเปรียบได้ คือเป็นรอยเท้าที่เกือบจะมองไม่เห็น ซึ่งสิ่งนี้นำเราไปสู่ความคิดเกี่ยวกับตำนานเรื่องรอยเท้าที่หายไป และเจ้าชายก็พยายามค้นหาคนที่ถูกโชคชะตากำหนดไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องสวมมันได้ ความสนใจร่วมกันกับเรื่องนี้ปรากฏในนิทานที่เราารู้จักกันดีคือ ซินเดอเรลลา ซึ่งดูเหมือนกับว่าจะอิงอยู่กับความหมายของคำว่า apād นั่นก็คือคนที่ไม่มีรอยเท้า หรือรอยเท้าแตะ บ่อยครั้งที่เจ้าชายไม่อาจตามซินเดอเรลลาได้ทัน เพราะเธอนั่งรถม้าหนีไป...”³

² ในความเชื่อของอินเดียนั้นจะแบ่งแยกคุณลักษณะของพระเจ้าจากพวกมนุษย์ เพราะพระเจ้าเดินอยู่บนสวรรค์ ส่วนมนุษย์เดินอยู่บนโลก

³ Ibid., p. 373.

กล่าวโดยสรุปแล้ว ทฤษฎีของมิลเลอร์ก็คือความพยายามที่จะให้รายละเอียดในการใช้กลวิธีแบบบุคลาธิษฐาน โดยลงความเห็นว่าคนในสมัยบรรพชนมีแนวโน้มที่จะนำวิญญาณไปสวมใส่ให้กับวัตถุ และทำให้มันเป็นเหมือนคน เพื่อที่จะอธิบายเกี่ยวกับโลกรอบ ๆ ตัวพวกเขา นั่นเอง

ผู้ที่สนับสนุนความคิดของมิลเลอร์มีหลายคน แต่มีกลุ่มหนึ่งที่แตกออกไปเป็นความคิดเรื่องปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างแท้จริง ซึ่งเรียกว่ากลุ่ม nature mythologists พวกนี้จะเน้นการปรากฏของพระอาทิตย์ และการที่ฟ้าแลบฟ้าร้อง การมีพายุ ฯลฯ นักวิชาการกลุ่มนี้มี อเดลเบิร์ต คูห์น (Adelbert Kuhn) และวิลเฮล์ม ชวาร์ทซ์ (Wilhelm Schwartz)

คูห์น ได้เริ่มค้นคว้าวัฒนธรรมของคนอินโด-ยุโรป โดยยึดหลักเกณฑ์รากฐานของภาษาศาสตร์ตามที่กริมม์เคยค้นคว้าไว้ แต่เขาเน้นทางการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น การเปลี่ยนแปลงจากกลางวันเป็นกลางคืน ฤดูร้อนกับฤดูหนาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฟ้าแลบฟ้าร้อง และพายุ ส่วนชวาร์ทซ์ได้เสนอความคิดที่แปลกไปจากกริมม์ คือ กริมม์คิดว่านิยายปรัมปราอันเก่าแก่นั้นยังคงมีชีวิตอยู่ในเทพนิยาย และนิทานผจญภัยสมัยกลาง และนั่นก็คือเทพเจ้าดั้งเดิมก็ยังมีชีวิตอยู่ท่ามกลางของพวกคนพื้นบ้าน แต่ชวาร์ทซ์คิดว่า ในท่ามกลางนิทานที่เล่ากันอยู่ในกลุ่มคนพื้นบ้านนั่นเอง คือที่กำเนิดของลัทธิพหุเทวนิยม (polytheism) เพราะที่นั่นจะเป็นที่ ๆ เต็มไปด้วยความเชื่อทางศาสนาของปวงชน คือความเชื่อในสิ่งที่เหลือวิสัย เช่น คนแคระ ยักษ์ ผีตัวเล็ก ๆ ผีน้ำ ฯลฯ ซึ่งแฝงอยู่ในจิตใจของปวงชน

นักวิชาการกลุ่มสุริยปรกรณ์จัดว่าเป็นกลุ่มที่ตอบสนองทฤษฎีที่กริมม์นำเสนอขึ้นมา แต่ต่อมาก็เสื่อมความนิยมและไม่มีใครเชื่อถืออีกต่อไป เพราะว่าเป็นการตีความนิยายปรัมปราเพียงข้างเดียวซ้ำ ๆ ซาก ๆ และถูกนักวิชาการสำนักมานุษยวิทยากล่าวโจมตีว่าเป็นการตีความแบบใจเร็วด่วนได้ เพราะเรื่องเกี่ยวกับพระอาทิตย์ ดาว รุ่งอรุณ ฟ้า ฯลฯนี้อาจจะเป็นการสอดแทรกข้อความเข้าไปในนิยายดั้งเดิมก็ได้ อย่างไรก็ตามนักวิชาการกลุ่มนี้ก็ได้อธิบายแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบไว้แนวหนึ่งในอดีต แม้จะไม่เป็นที่ยอมรับอีกต่อไปก็ตาม

สำนักภารตวิทยา

ขณะที่นักศึกษา นิยายปรัมปรากำลังค้นคว้าพิจารณาคัมภีร์ฤคเวท และอิทธิพลของมันต่อนิทานพื้นบ้านนั้น สำนักอื่น ๆ ได้ทิ้งความคิดเกี่ยวกับพวกอินโด-ยุโรปและทฤษฎีเกี่ยวกับนิยายปรัมปรา โดยหันไปพิจารณาและนำเสนอความเห็นที่ว่าอินเดียเป็นแหล่งกำเนิดสำคัญของนิทานพื้นบ้านดั้งเดิม

พวกนักภารตวิทยา (Indianist หรือ Indologist) คือพวกที่เชื่อว่าอินเดียเป็นแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของศิลปะการเล่าเรื่องในโลกตะวันตก ข้อเสนอที่อยู่บนพื้นฐานของความจริงที่ว่า มีผู้พบว่าเรื่องเล่าต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตกนั้นมีสำนวนที่เก่าแก่บันทึกอยู่ในจารึกของอินเดียโบราณ และนักวิชาการกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะคิดว่า การสืบทอดวรรณกรรมจากอินเดียไปสู่ยุโรปเป็นระยะทางอันยืดยาวนั้น เป็นการสืบทอดด้วยการเขียนมากกว่าการเล่าต่อ ๆ กันไป และมีข้อสรุปว่า ในเมื่อการสืบทอดนี้เป็นไปได้ด้วยการเขียนได้ การสืบทอดด้วยการเล่าก็เป็นไปได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นเรื่องเล่าที่เล่ากันอยู่ในที่ใด ๆ ก็ตาม จะสืบสาวย้อนกลับไปยังอินเดียได้ทั้งสิ้น

อีโอดอร์ เบนฟีย์ ผู้นำของกลุ่มการค้นคว้าประวัติและการเปรียบเทียบนิทานคนหนึ่ง พิจารณานิทานเรื่องปัญจตันตระ ในขณะที่มีลเลอร์ศึกษาคัมภีร์ฤคเวท เบนฟีย์นำเอานิทานมุขปาฐะมาสัมพันธ์กับบ่อเกิดของวรรณกรรม การที่เบนฟีย์คิดว่าการสืบทอดน่าจะเป็นไปได้ด้วยการเขียนมากกว่าการเล่าด้วยปากเปล่านั้นก็เพราะว่าชาวยุโรปกับชาวอินเดียมีรากฐานของภาษาร่วมกันคือ ภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนนั่นเอง

ใน ค.ศ. 1838 โอกุสต์ หลุยส์ เลอร์ เดลองชองส์ (Auguste Louise leur Deslongchamps) เคยเสนอแนะว่า จุดกำเนิดของนิทานพื้นบ้านยุโรปนั้นน่าจะอยู่ในอินเดีย ส่วนเบนฟีย์เป็นผู้นำเอาข้อเสนอแนะนี้มาพิจารณาทำให้เป็นเหตุผลขึ้น ในระยะเริ่มแรกเบนฟีย์ไม่ได้รวบรวมความคิดของเขาให้เป็นเรื่องราว แต่เป็นความคิดที่แทรกอยู่ในงานเขียนต่าง ๆ ของเขา แต่กระนั้นก็เป็นความคิดที่แสดงออกอย่างกระจ่างชัดจนเป็นพิเศษ ใน ค.ศ. 1859 เขาเสนอหลักเกณฑ์นี้ไว้ในบทนำในการตีพิมพ์นิทานปัญจตันตระ ซึ่งมีอิทธิพลต่อนักวิชาการรุ่นต่อ ๆ มาอย่างน้อยถึงสองชั่วคน

โดยทั่วไปแล้ว นักวิชาการเชื่อว่านิทานคติที่เกี่ยวกับสัตว์ส่วนใหญ่จะมีกำเนิดอยู่ในโลกตะวันตก และมีการเปลี่ยนแปลง อาจจะมีมากหรือน้อยไปเป็นสิ่งที่เราเรียกว่า นิทานอีสป แต่นิทานบางเรื่องก็มีร่องรอยและหลักฐานว่าน่าจะมีกำเนิดในอินเดียมากกว่า เพราะวานิทานของอินเดียจำนวนมากก็จะแพร่ไปในลักษณะของการถูกหยิบยืม และพวกอินดูนั้นก็มีลักษณะการสร้างสรรค์ ประกอบแต่งนิทานในลีลาที่คล้ายกับนิทานอีสปของกรีก ทั้ง ๆ ที่ในช่วงเวลานั้นพวกเขาก็ยังไม่ได้รับอิทธิพลจากพวกกรีก ความนึกคิดของพวกอินดูแตกต่างกับความนึกคิดในนิทานอีสปตรงที่ว่า นักแต่งนิทานอีสปกำหนดให้สัตว์ของเขามีพฤติกรรมต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงธรรมชาติพิเศษของสัตว์ แต่เปรียบเทียบเหมือนกับว่า สัตว์นั้นเป็นมนุษย์ที่เพียงแต่สวมหน้ากาก

ของสัตว์เข้าไปเท่านั้น หรือเท่ากับเป็นมนุษย์ที่อยู่ในรูปของสัตว์ และลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่ง
ในนิทานของฮินดูก็คือ ธรรมชาติของการสั่งสอน ตลอดจนการเผยแพร่ความเชื่อของพวกฮินดู
ในเรื่องที่วิญญูณย้ายเข้าไปอยู่ในร่างใหม่

นอกจากนิทานคติแล้ว นิทานพื้นบ้านประเภทเทพนิยายก็มีกำเนิดมาจากอินเดียด้วย
นักคิดกลุ่มนี้เชื่อว่า นิทานคติจำนวนน้อย กับเทพนิยาย และนิทานพื้นบ้านอื่น ๆ จำนวนมาก
ได้แพร่กระจายจากอินเดียไปเกือบทั่วโลก ดังนั้นข้อสรุปของเบนฟีย์ก็คือ นิทานต่าง ๆ นอกจาก
นิทานอีสป มีกำเนิดขึ้นที่อินเดียแล้วแพร่กระจายไป 3 ทางด้วยกัน คือ

1. นิทานจำนวนหนึ่งได้เผยแพร่ไปด้วยการเล่าแบบมุขปาฐะในช่วงเวลาก่อนศตวรรษ
ที่ 10
2. หลังจากศตวรรษที่ 10 นิทานได้เผยแพร่ไปด้วยการเขียน เป็นปรัมปราประเพณี
ลายลักษณ์ไปตามเส้นทางที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่อยู่ใน
ไบแซนทีน อิตาลี และสเปน
3. ส่วนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาพุทธ จะเดินทางไปทางจีนและทิเบต หรือไปสู่ชาว
มองโกลโดยตรง และเดินทางจากพวกมองโกลไปสู่ยุโรป

เบนฟีย์มิได้เสนอข้อคิดขึ้นมาลอย ๆ แต่เขาได้เปรียบเทียบนิทานแต่ละเรื่องในปัญจตันตระ
โดยนำเอาสำนวนต่าง ๆ มาพิจารณา นักวิชาการจำนวนไม่น้อยที่สนใจและเชื่อความเห็นของ
เบนฟีย์ และนักวิชาการรุ่นหลังอย่างน้อยก็หนึ่งชั่วคนก็นำตัวเข้าไปผูกพันอยู่กับการค้นคว้า
นิทานตามแนวที่เบนฟีย์วางไว้ และระยะนั้นเป็นช่วงเวลาของการศึกษาเปรียบเทียบนิทานจาก
แหล่งรวบรวมต่าง ๆ อย่างเข้มงวดจริงจัง อันเป็นผลให้โครงสร้างของวิชาการนิทานพื้นบ้าน
สมัยใหม่เริ่มต้นขึ้นอย่างแท้จริง โดยมีสมมติฐานการศึกษาว่าอินเดียคือแหล่งที่นิทานยุโรปมี
กำเนิดขึ้นและแพร่ออกมาอย่างมากมาย

หลังจากที่เบนฟีย์เสนอความคิดของเขาขึ้นมาแล้ว ไรน์โฮลด์ โคห์เลอร์ (Reinhold Köhler)
เป็นนักวิชาการคนสำคัญที่สุดที่เข้าไปผูกพันกับเรื่องนี้ โคห์เลอร์ทำคำอธิบายประกอบนิทาน
ยุโรปในแหล่งรวบรวมใหม่ ๆ และนำมาตีพิมพ์ จนเนื้อหาเพิ่มพูนมากขึ้น ๆ ตามกาลเวลาที่ผ่านไป
การอธิบายเช่นนี้ช่วยทำให้เกิดความกระจ่างในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของนิทานที่แตกต่างกัน
และของอนุภาคที่แตกต่างกันด้วย การศึกษาของเขาสร้างความสำคัญของอินเดียให้กับนิทาน
ยุโรป แต่ไม่ได้เป็นข้อพิสูจน์ว่านิทานยุโรปสามารถจะย้อนกลับไปสู่อินเดียได้ทั้งหมด ตรงกันข้าม

กลับเป็นสิ่งที่แสดงว่า การที่เบนฟีย์กล่าวว่านิทานทั้งหมดมีกำเนิดจากอินเดียนั้นเป็นเรื่องของการพูดเกินความจริงมากกว่า

ตามความเป็นจริงแล้ว โคห์เลอร์เป็นผู้ให้คำอธิบาย และไม่ได้ค้นคว้าเรื่องอื่นใดนอกเหนือไปจากเรื่องกำเนิดของนิทานยุโรปเท่านั้น ผู้ที่นำความคิดพื้นฐานของเบนฟีย์มาสนับสนุนก็คือ เอ็มมานูเอล คอสแกง ซึ่งศึกษานิทานยุโรปและอนุภาคจำนวนมาก โดยเน้นในเรื่องความสัมพันธ์กับนิทานและอนุภาคที่คล้ายคลึงกันของอินเดีย ซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นแหล่งที่มาของนิทานยุโรปเหล่านั้น คอสแกงขยายทฤษฎีของเบนฟีย์ออกเป็น 2 ประเด็นคือ

1. เขาเชื่อมั่นว่าเบนฟีย์พลาดตอนที่กล่าวว่าพวกมองโกลมีบทบาทสำคัญในการทำให้นิทานแพร่กระจายไปทั่วยุโรป และตามความเป็นจริงแล้ว ยังมีแหล่งรวบรวมนิทานของอียิปต์ซึ่งมีมาก่อนที่จะมีการหยิบยืมนิทานจากอินเดียเสียอีก

2. อินเดียไม่น่าจะเป็นแหล่งกำเนิดของนิทานทั้งหมด แต่กระนั้นก็เป็นแหล่งเก็บนิทานที่มีกำเนิดต่าง ๆ กันและเข้าไปรวมอยู่ด้วยกัน และนิทานแพร่กระจายจากแหล่งนั้นไปทั่วโลก

นักวิชาการทั่วไปต่างมีความเห็นว่า สำนักการวิทยานี้มีความเห็นไม่เพียงพอเกี่ยวกับทฤษฎีที่ตั้งขึ้นมา และวิธีการศึกษาก็ไม่เพียงพอเช่นเดียวกัน พวกเขาได้เสนอความแตกต่างระหว่างนิยายปรัมปราและนิทาน ซึ่งก็เป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้จินตนาการเกี่ยวกับนิยายปรัมปราที่แพร่หลายไปในช่วงเวลาของกริมม์และเบนฟีย์หยุดไป แม้นักคิดที่จัดว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน เช่น โคห์เลอร์ ในตอนแรกก็ยอมรับทฤษฎีของเบนฟีย์ แต่ในไม่ช้าเขาก็ตระหนักว่าสำนักนี้ไม่มีประโยชน์ต่อการศึกษา นักนิรุกติศาสตร์ทั่ว ๆ ไปผู้ที่ไม่ได้ค้นคว้าเรื่องนิทาน เพราะไม่ทราบเรื่องแหล่งรวบรวมนิทานยุโรปมักจะเชื่ออย่างงมงายว่านิทานทั่วโลกมีกำเนิดจากแถบตะวันออก แต่ก็ยังมีบางคนที่ไม่เชื่อและหาข้อพิสูจน์มาได้แย้ง เช่น โจเซฟ เบดีเยร์ (Joseph Bédier) นักนิรุกติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสได้วิเคราะห์เรื่อง *Les Fabliaux* แล้วเสนอว่า *fabliaux* ของฝรั่งเศสไม่มีความคล้ายคลึงกับวรรณกรรมนิทานเรื่องใด ๆ ของตะวันออกเลย ด้วยเหตุนี้เขาจึงพยายามอนุรักษ์เรื่องขบขันที่มีกำเนิดขึ้นในฝรั่งเศสนี้ไว้ แต่เบดีเยร์ก็ยอมรับว่า ความเห็นนี้ไม่อาจพิสูจน์ได้อย่างแน่ชัด และแบบเรื่องของนิทานแบบเดียวกัน อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างเป็นอิสระในที่ใดก็ได้ เบดีเยร์กล่าวว่าความคล้ายคลึงระหว่างวรรณกรรมตะวันออกกับวรรณกรรมตะวันตกนั้นเป็นเพียงลักษณะเด่นทั่ว ๆ ไปเท่านั้น และลักษณะการของการกำเนิดนั้นมีแนวโน้มที่จะเป็นการมีจุดกำเนิดหลายแห่ง (polygenetic) มากกว่า ทั้ง ๆ ที่ลักษณะการกำเนิดที่อินเดียนั้นคือการมีจุดกำเนิดที่แหล่งเดียว (monogenetic) แต่อย่างไรก็ตาม ความคิดของเบนฟีย์ก็เป็นข้อพิสูจน์

ว่านิทานนั้นสามารถเคลื่อนย้ายตัวมันเองได้ และปรัมปราประเพณีมุขปาฐะก็เป็นสิ่งที่มีแรงกระตุ้นจากวรรณกรรมลายลักษณ์ได้ด้วย ไม่ใช่เป็นเฉพาะจากวรรณกรรมมุขปาฐะอย่างเดียว

สำนักมานุษยวิทยา

พวกนักมานุษยวิทยาคือกลุ่มที่เชื่อในความคิดว่า นิทานมีกำเนิดจากหลายจุดหลายแห่ง (polygenesis) และคัดค้านความคิดของนักศึกษานิยายปรัมปราเปรียบเทียบที่ว่านิทานพื้นบ้านคือนิยายปรัมปราที่กระจัดกระจายแตกตัวออกไป

นักวิชาการกลุ่มนี้เสนอว่า การที่นิทานในส่วนต่าง ๆ ของโลกมีเนื้อเรื่องและรายละเอียดของเหตุการณ์คล้ายกันนั้น มิได้เป็นเพราะนิทานมีกำเนิดจากจุดเดียวแล้วแพร่กระจายไป แต่เป็นเพราะมนุษย์เราเกิดมาในสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน มีวิวัฒนาการทางสังคมคล้ายกัน จึงทำให้เกิดภูมิหลังในด้านวัฒนธรรมคล้ายกัน ดังนั้นนิทานที่เล่าก็จะมีวิวัฒนาการคล้ายกันด้วย นิทาน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้มองเห็นการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมบรรพชน เพราะมันอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อเก่าแก่

ผู้ที่นำเสนอความคิดนี้คือ เอ็ดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ แต่คนที่มียุทธศาสตร์สำคัญที่สุดในการต่อต้านทฤษฎีนิยายปรัมปราที่น่าจะเป็น แอนดรู แลงก์ มากกว่า แลงก์ไม่เชื่อว่าอินเดียเป็นแหล่งกำเนิดที่สำคัญที่สุดของนิทานเนื่องจากมีการค้นพบนิทานพื้นบ้านอียิปต์ในช่วงเวลาประมาณ 1,300 ปีก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งมีลักษณะแบบเดียวกับนิทานที่ถูกกล่าวถึงในผลงานของเฮโรโดตัส (Herodotus) และโฮเมอร์ (Homer)

สำหรับเรื่องเกี่ยวกับกำเนิดของนิทานนั้น แลงก์ให้ความสนใจต่อความคิดดั้งเดิม (primitive ideas) จำนวนมากที่ปรากฏอยู่ในนิทานสมัยใหม่ และเสนอความเห็นว่าการปรากฏของลักษณะการเหล่านี้แสดงว่านิทานคือสิ่งตกค้าง (survivals) จากช่วงเวลาในอดีตอันไกลโพ้น พวกนักวิชาการจะกล่าวกันเสมอว่าแลงก์เป็นผู้ที่เชื่อใน “polygenesis” หรือทฤษฎีที่ระบุว่าความคล้ายคลึงในนิทานนั้นสืบเนื่องมาจากการสร้างสรรค์อย่างอิสระในหลาย ๆ แห่ง เพราะมันประกอบด้วยความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ซึ่งเป็นของส่วนรวมของประชาชนในชั้นตอนเดียวกันของวัฒนธรรม การสันนิษฐานนี้ขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการที่คล้ายกันของวัฒนธรรม และความคล้ายคลึงนี้จะขยายตัวของมันเองไปปรากฏอยู่ในนิทานเปรียบเทียบต่าง ๆ

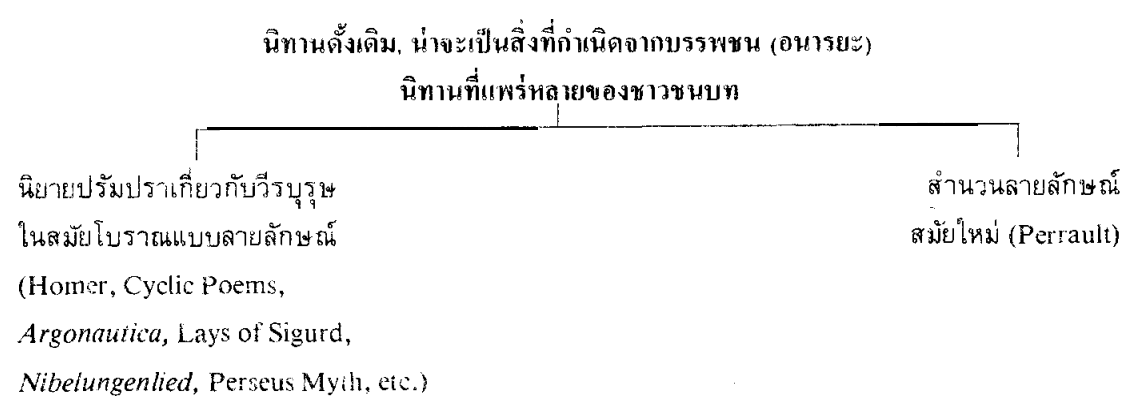
เหตุผลและทัศนคติของแลงก์เป็นสิ่งที่เด่นในช่วงปลายและสิ้นศตวรรษที่ 19 และได้ขยายตัวเข้าไปสู่ศตวรรษที่ 20 ดังที่ทอมป์สัน¹ นำมากล่าวไว้คือ

¹ *Ibid.*, pp. 380-1

“จากวัยเด็กมาถึงปัจจุบัน ข้าพเจ้าได้รู้ถึงทฤษฎีของนิทานที่เป็นที่รู้จักและแพร่หลาย อยู่นานแล้ว คือนิทานถูกมองว่าเป็นเศษ หรือตะกอนที่ตกค้างอยู่ของนิยายปรัมปราทั้งหลาย ซึ่งเป็นเสียงสะท้อนครั้งสุดท้ายของพระเจ้าและวีรบุรุษที่มาปรากฏอยู่ท่ามกลางผู้คนทั้งหลาย อีก ครั้งหนึ่ง ผู้ที่อธิบายเรื่องนิยายปรัมปราเหล่านี้ก็คือพวกที่อยู่ในสำนักของซาร์ทส์, คูห์น, แมกซ์ มิลเลอร์ ในฐานะที่เป็นนิยายปรัมปราของพายุ สายฟ้า และฟ้าแลบ ฟ้าร้อง หรือของพระอาทิตย์ กับรุ่งอรุณ และยิ่งไปกว่านั้น ยังมีความเชื่อว่าทั้งนิยายปรัมปราและนิทานนั้นเป็นของพวก อารยัน เป็นส่วนหนึ่งของมรดกร่วมของพวกอารยัน ซึ่งนำมาจากแหล่งกำเนิดของชนเผ่าอารยัน ดั้งนั้นทฤษฎีสุนทรียะ และพลังตามธรรมชาติเกี่ยวกับธาตุทั้งสี่ที่เกี่ยวกับกำเนิดของนิยายปรัมปรา และเศษตะกอนของมันก็คือกำเนิดของนิทานของปวงชน ข้าพเจ้าไม่ได้เชื่อถือทฤษฎีนี้ และ กระบวนการทางภาษาศาสตร์ที่ว่า คำและวลีที่วิบัติได้พัฒนาเข้าไปสู่นิยายปรัมปราก็ไม่ใช่การ แก้ปัญหาที่ข้าพเจ้าพอใจ ข้าพเจ้าสังเกตเห็นว่านิทานที่มีเหตุการณ์และโครงเรื่องคล้ายคลึงกับของ อารยันนั้นมิได้อยู่ในประเทศที่ไม่ใช่อารยันเลย เช่น แอฟริกา ซามัว นิวกีเนีย อเมริกาเหนือ และ อเมริกากลาง ฟินแลนด์ ฯลฯ ดังนั้นจึงไม่อาจพูดได้ว่านิทานมีการยืมและการให้ยืมจากคนที่ เกี่ยวข้องกับนิทานนั้น ข้าพเจ้าได้พิจารณาและหาทางที่จะอธิบายถึงความคล้ายคลึงอันนี้ และ มีความเห็นว่า ไม่น่าจะเป็นไปได้ที่นิทานที่เหมือนกันจะมีวิวัฒนาการขึ้นมาท่ามกลางผู้ที่พูด ภาษาอารยันและไม่ได้พูดภาษาอารยัน ถ้าความเข้าใจผิดหรือความวิบัติของภาษาเป็นแหล่ง กำเนิดของนิทานแล้ว ข้าพเจ้าก็จะได้ไปถึงข้อสรุปที่ว่า เมื่อเหตุการณ์ที่คล้ายกันและโครงเรื่อง ที่คล้ายกันปรากฏขึ้นในนิยายเกี่ยวกับวีรบุรุษของกรีกสักเรื่องหนึ่ง (เช่นเรื่อง Argonautic Legend หรือ The Odyssey) และปรากฏในนิทานพื้นบ้านที่แพร่หลายอยู่ในฟินแลนด์ ซามัว ซูลูแลนด์ ฯลฯ ด้วย เราจะสรุปได้ว่านิทานไม่ใช่เศษตะกอนของนิยายนี้ แต่จะเป็นตำนานมหากาพย์ (epic legend) เช่น เรื่องของเจสัน หรือโอดิสซุส ซึ่งเป็นการที่นิทานเก่าแก่ขยายตัวอย่างมีศิลปะ เพราะว่า ตัวละครของนิทานมักจะไม่มีปรากฏว่ามีที่มาจากไหน สถานที่ในนิทานจะคลุมเครือไม่กระจ่างชัด และไม่มีชื่อ แต่ตัวละครของมหากาพย์จะมีชื่อ พวกเขาจะเป็นวีรบุรุษของชาติ และเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นนั้นจะระบุด้วยว่าเกิดในสถานที่ใด มันเกิดขึ้นในกรีซ คอลคิส และที่อื่น ๆ ดังนั้นข้าพเจ้า จึงสรุปว่า หัวข้อเรื่องเป็นทั้งของโบราณและยังแพร่หลายกว้างขวางในปัจจุบัน นั่นคือมหากาพย์ เป็นสิ่งที่ทั้งทันสมัยและมีศิลปะด้วย

ต่อไปข้าพเจ้าได้สังเกตว่า โดยทั่ว ๆ ไปนิทานจะมีเหตุการณ์ที่เป็นของสมัยอนารยะ ปะปนอยู่ด้วยอย่างมากมาย ในขณะที่มหากาพย์มักจะละเลยเหตุการณ์เหล่านี้ เช่น เรื่องของ

มนุษย์กินคน (cannibalism) เวทมนตร์มายา (magic) สัตว์ที่พูดได้ (talking animals) และนอกเหนือไปจากนั้นก็คือ ข้าพเจ้าได้รับรู้ว่านิทานมีวัฒนธรรมแตกต่างกับอารยธรรมของคนที่เราเล่านิทาน และในกลุ่มของคนที่เป็นอนารยชน เช่น พวกคนป่า เราจะพบว่าบ่อยครั้งมากที่ตัวละครในนิทานเป็นสัตว์ และพบได้มากกว่าในเทพนิยายของยุโรป เช่น หญิงสาวเป็นภรรยาของช่าง แทนที่จะเป็นบุตรสาวของพ่อมดเหมือนกับในมหากาพย์ที่มีต้อเป็นธิดาของกษัตริย์ที่เป็นเหมือนพ่อมดเจ้าเล่ห์ ลักษณะอันเป็นสิ่งที่เฉพาะเจาะจงนี้คือสัญลักษณ์ของนิยายปรัมปราที่เกี่ยวกับศาสนาในสมัยอนารยะ พระเจ้าอาจจะเป็นสัตว์ป่า หรือนก ซึ่งความเป็นจริงเหล่านี้ชักนำข้าพเจ้าให้เกิดความคิดคาดคะเนว่านิทานเป็นสิ่งที่เก่าแก่มาก และได้สืบทอดต่อ ๆ กันมาจากสมัยบูรพกาล โดยมีการตกแต่งเพิ่มเติมเนื้อหาที่ละเอียดที่ละน้อยจากยุคของอนารยธรรมมาสู่ยุคของอารยธรรม แต่คนในสังคมชนบทจะสามารถอนุรักษ์นิทานนั้นไว้ได้ เพราะพวกเขาเป็นคนหัวโบราณและไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ซึ่งลักษณะที่เป็นอนารยะจำนวนมากของนิทานสมัยแรก ๆ ยังคงมีอยู่ในเทพนิยาย แต่จะไม่มีในมหากาพย์ของชนชาติที่มีมาตั้งแต่โบราณซึ่งถือว่าเป็นศิลปะแล้ว ดังนั้นในนิทานบางเรื่อง เช่น ซินเดอเรลลา ที่พวกชาวชนบทเล่ากันนั้นมักจะมีตัวละครที่เป็นสัตว์ซึ่งมีบทบาทมหัศจรรย์ เช่น นางเอกเป็นลูกของสัตว์ป่า หรือแพะ แกะ เป็นต้น แต่เรื่องซินเดอเรลลาที่พวกเรารู้จักกันเป็นสำนวนที่เปร์โรลด์ (1697) แต่งขึ้นมา ตัวละครที่สร้างความมหัศจรรย์ คือ แม่ทูนหัวที่เป็นนางฟ้า ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ทำการค้นคว้ากระบวนการของการลำดับวงศ์ตระกูล ดังนี้

ในการค้นพบกระบวนการของการตกแต่งและการบรรยายอย่างละเอียดประณีตที่ปรากฏออกมาให้เห็น และพบว่าเบื้องหลังกระบวนการนั้นคือความคิดที่เป็นอนารยะ ข้าพเจ้า

ได้พิจารณาเหตุการณ์ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะของนิทานที่แพร่หลายอยู่ และเห็นว่าเรื่องของสัตว์พูดได้นั้นเป็นเรื่องธรรมดา สัตว์ที่มีพฤติกรรมเหมือนคนก็เป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งไม่มีอะไรที่จะเป็นธรรมดาสามัญไปกว่านี้ ท่ามกลางพวกอนุชาชนก็คือโครงสร้างของจิตใจที่ไม่ได้กำหนดความแตกต่างในระหว่างพระเจ้า สัตว์ป่า และมนุษย์ ผู้คนยังเป็นอนุชาชนมากขึ้นเท่าใด จะยิ่งขาดความแตกต่างมากขึ้นเท่านั้นในสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ ขนบธรรมเนียม พิธีกรรม นิยายปรัมปรา และนิทาน โดยเราไม่จำเป็นต้องพูดถึงเรื่องเวทมนตร์มายาและความป่าเถื่อนแบบ cannibalism และหากผู้คนมีอารยธรรมมากเท่าไร ส่วนประกอบเหล่านี้จะยิ่งน้อยลง และไม่ค่อยปรากฏในพิธีกรรม ขนบธรรมเนียม และนิยายปรัมปรา แต่ส่วนใหญ่จะยังคงปรากฏอยู่ในนิทานที่แพร่หลายอยู่ในกลุ่มชน และแม้แต่ในนิทานเหล่านี้มันจะค่อย ๆ ลดน้อยลง ดังนั้นการสรุปของข้าพเจ้าก็คือ นิทานมียุคสมัยอยู่ในยุคแห่งจินตนาการของบรรพชน...

ข้าพเจ้าได้ชี้ให้เห็นถึงวิถีทางที่นิทานน่าจะแพร่กระจายหรือถูกถ่ายทอดไป หรืออีกนัยหนึ่งข้าพเจ้าได้พูดอยู่เสมอว่า ในภาวะของรสนิยมและจินตนาการที่คล้ายคลึงกัน ความเชื่อคล้ายคลึงกัน สิ่งแวดล้อมที่คล้ายกันนั้น นิทานที่คล้ายคลึงกันน่าจะก่อตัวขึ้นได้อย่างอิสระ และมีวิวัฒนาการขึ้นมาในท้องถิ่นที่ห่างไกลกันได้ เราเคยทราบว่าการเปรียบเทียบศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ของอังกฤษและมีข้อสรุปว่า วัตถุที่มีแบบสร้างอย่างเดียวกัน และมีวิธีการผลิต มีศิลปะที่คล้ายกันนั้น ต่างมีวิวัฒนาการขึ้นมาอย่างอิสระ ไม่เกี่ยวข้องกันแต่อย่างใด ดังนั้น นิยายปรัมปราในจักรวาลที่คล้ายคลึงกัน นิทานคติที่คล้ายกัน ปรัชญา ภาษาิตคำพังเพย ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือสถาบันที่คล้ายคลึงกัน ก็จะมีลักษณะแบบเดียวกัน”

ความสนใจของแลงก็ในเรื่องคนในสังคมบรรพชนนั้นไม่ใช่เรื่องที่ผิดแปลกไปจากความคิดของคนในสำนักเดียวกันกับเขา เพราะสำนักมานุษยวิทยาอังกฤษ ภายใต้การนำของไทเลอร์ ได้ค้นคว้าวิเคราะห์เกี่ยวกับคนในสมัยนั้นอย่างจริงจัง มีการตั้งสมมติฐานว่า การปฏิบัติบางอย่างและความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลนั้น จะพบได้ในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก ไม่เพียงแต่ในสังคมของอนุชาชนเท่านั้น แต่ในสังคมของคนมีการศึกษาด้วย นักวิชาการได้นำเอาความเชื่อและการปฏิบัติในสังคมทั้งสองระดับนี้มาเปรียบเทียบกัน เช่น ในงานของเซอร์ เจมส์ จอร์จ เฟรเซอร์ เรื่อง The Golden Bough ซึ่งมีความยาวถึง 12 เล่ม เป็นงานที่เสนอภาพของความคิดและการกระทำของมนุษย์ในขั้นตอนที่เป็นอนุชาชนอย่างแท้จริง แต่เฟรเซอร์ให้ผลสรุปที่ไม่ค่อยแน่นอน อย่างไรก็ตามเขาได้เสนอการปฏิบัติตนในสังคม ความเชื่อ และอนุภาคของเรื่องแบบเดียวกันในสังคมของพวกอเมริกันอินเดียน ชนพื้นเมืองของออสเตรเลีย และกลุ่มชนในแอฟริกาใต้ ผลสรุปก็คือ

มนุษย์ทุกคนได้ผ่านขั้นตอนของวัฒนธรรมแบบเดียวกันในวิวัฒนาการของเขา และในแต่ละขั้นตอนนั้นเขาจะมีการแสดงตัวเขาออกมาและมีปฏิกริยาต่อโลกและสิ่งแวดล้อมในวิถีทางแบบเดียวกัน ส่วนในขั้นตอนที่สูงกว่าขึ้นไป จะมีสิ่งตกค้าง (survivals) จากขั้นตอนที่มาก่อนหลงเหลืออยู่ ดังนั้นในสังคมบางแห่ง เช่น ชาวชนบทของยุโรป จะพบการประเพณีปฏิบัติบางอย่างที่ไม่มีเหตุผล และสืบสาวได้ว่ามันเคยเป็นความเชื่อหรือการประเพณีปฏิบัติในสมัยดั้งเดิมนั่นเอง

ทฤษฎีของสำนักมานุษยวิทยาสรุปได้เป็น 2 ประเด็นคือ

1. วิวัฒนาการโดยตรงและเท่าเทียมกันของวัฒนธรรมหลาย ๆ แห่ง
2. สิ่งตกค้างในวัฒนธรรม

ทฤษฎีนี้ทำให้นักคิดชนบางคน เช่น แม็คคัลลอค (MacCulloch) สนใจศึกษานิทานโดยการเริ่มต้นตรงจุดที่ว่านิทานเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมของพวกอนารยชน และเต็มไปด้วยอนุภาคที่สามารถสืบย้อนกลับไปสู่ระยะเวลาในอดีตอันไกลโพ้น ในยุโรปและเอเชีย และในสังคมบรรพชนนี้ อนุภาคของนิทานจะคล้ายกันด้วย การค้นพบของนักวิชาการอย่างเฟรเซอร์และแม็คคัลลอคนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก แต่พวกเขาได้มองข้ามบางสิ่งบางอย่างไป ซึ่งจะทำให้ผลงานของพวกเขา มีคุณค่าด้อยลงไป นั่นก็คือเขาไม่ได้พิจารณาว่า วัฒนธรรมนั้นคือสภาวะของวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์สำหรับบุคคลแต่ละคน และขึ้นอยู่กับอิทธิพลทั้งภายในและภายนอก ดังนั้นหากจะเปรียบเทียบวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากวัฒนธรรมทั้งสองแห่งนั้นอยู่ห่างไกลกันแล้ว จะเป็นการสรุปที่ไม่ชอบด้วยเหตุผล และอีกประการหนึ่ง นักวิชาการสำนักนี้ไม่ค่อยให้ความสนใจกับกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่จำกัดจำเพาะ ซึ่งจะมีความสนใจร่วมกัน และมีส่วนประกอบบางอย่างร่วมกันในเผ่า ส่วนประกอบนี้จะแพร่กระจายออกไปและไปมีบทบาทที่ยิ่งอื่น ๆ ได้เช่นเดียวกัน

ในการศึกษานิทานนั้น นักมานุษยวิทยาอังกฤษจะนำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับอนุภาคที่เป็นของนิทานยุโรปและของสังคมบรรพชน และพวกเขาจะรู้สึกได้ว่านิทานจำนวนมากอยู่ในพื้นที่ที่จำกัดและมีการแพร่กระจายอย่างจำกัด แต่เขารู้สึกว่าการแพร่กระจายของแบบเรื่อง ที่สมบูรณ์และของอนุภาคที่เป็นส่วนประกอบทั้งหมดนั้นไม่สำคัญเท่ากับการจัดตั้งธรรมชาติของอนารยชน (primitive nature) ให้กับตัวอนุภาคเอง การที่พวกเขาสนใจในอนุภาคมากกว่าตัวนิทานที่สมบูรณ์นั้นเป็นเพราะพวกเขาเห็นว่าในการค้นหาหลักทั่วไปไม่มาอธิบายกำเนิดของการเล่านิทานในฐานะที่เป็นกิจกรรมของมนุษย์นั้น อนุภาคเป็นสิ่งที่ธรรมดาสามัญ และการอธิบายจะง่ายขึ้นถ้าใช้วิธีการอธิบายที่ธรรมดาสามัญ แทนที่จะอธิบายนิทานทั้งเรื่องซึ่งประกอบ

ด้วยความซับซ้อนของอนุภาค กล่าวคือ อนุภาคแบบเดียวกันจะปรากฏขึ้นได้ในสถานที่ต่างกัน อย่างเป็นอิสระ หรือมันอาจจะถูกเคลื่อนย้ายจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง ด้วยเหตุนี้ เราจึงอาจรวบรวมตัวอย่างนิทานที่มีอนุภาคเดียวกันนี้ได้เป็นร้อย ๆ พัน ๆ ตัวอย่างจากที่ต่าง ๆ ทั่วโลก และนักวิชาการก็ได้ใช้วิธีการนี้เพื่อสร้างคำอธิบายแบบหนึ่งที่เป็นเรื่องเฉพาะตัว เกี่ยวกับกำเนิดของการเล่านิทาน

สำนักนักคติชนฟินน์

สำนักความคิดนี้มีชื่อเรียกเฉพาะว่าเป็นสำนักภูมิ-ประวัติ (Historic-Geographic School) หรือสำนักฟินนิช (Finnish School) สตีล ธอมป์สัน จัดว่าเป็นนักคติชนวิทยาในสำนักความคิดนี้ด้วย เขากล่าวว่าแม้ว่านักคติชนวิทยาบางคนจะสนใจศึกษานิทานทั่วโลกก็ตาม แต่ก็ติดขัดตรงที่ว่าเพื่อนร่วมงานของเขามักจะจำกัดอยู่กับเชื้อชาติของตนเองมากกว่า เขาเห็นว่าการศึกษา นิทานแบบนานาชาติที่แท้จริงนั้นควรจะเป็นการศึกษาในฟินแลนด์

เหตุการณ์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดในชีวิตของชาวฟินแลนด์ ทั้งหลาย คือ ใน ค.ศ. 1835 มีการรวบรวมเพลงขับขานเกี่ยวกับวีรบุรุษขึ้นมาตีพิมพ์เป็นมหากาพย์ของชาติคือ คาเลวาลา ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พวกนักวิชาการสนใจในคติชน จนต้องทำการรวบรวมและอนุรักษ์ และจูเลียส โครน ก็ได้ศึกษาเพลงในคาเลวาลาโดยจุดประสงค์ที่จะค้นหาประวัติชีวิตของเพลงแต่ละเพลง วิธีการเบื้องต้นของเขาก็คือวิเคราะห์เพลงออกไปเป็นอนุภาค และศึกษาการแพร่กระจายไปของแต่ละอนุภาคนั้น เพื่อดูว่าปริมปราประเพณีแต่ละอย่างได้เคลื่อนย้ายไปในเส้นทางใดทางภูมิศาสตร์

คาร์ล โครน เป็นคนแรกที่นำระเบียบวิธีภูมิ-ประวัติมาใช้กับการศึกษานิทาน เขาค้นคว้านิทานสัตว์ที่เล่ากันในฟินแลนด์ คือ Bär (Wolf) und Fuchs เพื่อทำวิทยานิพนธ์ และทำเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับนิทานชุดของคนกับสุนัขจิ้งจอก หรือ Mann und Fuchs การศึกษาเหล่านี้ทำให้เขาต้องค้นคว้านิทานจากท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วโลกและเกิดความเชื่อมั่นว่า ในการที่จะค้นคว้านิทานได้อย่างเพียงพอและได้ผล จะต้องค้นคว้าในขอบเขตที่กว้าง และประสบการณ์ในการใช้วิธีการแบบภูมิ-ประวัติมาขยายเพิ่มเติมเพื่อศึกษานิทานนั้น ทำให้เขาเชื่อว่า การที่จะเข้าไปสู่ความจริงเกี่ยวกับกำเนิดและประวัติของนิทานทั้งหมดนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ยกเว้นแต่จะมีการศึกษาแต่ละเรื่องเป็นพิเศษ โดยต้องมีนิทานเรื่องเดียวกันนั้นหลาย ๆ สำนวน มากเท่าที่จะหาได้มารองรับ และเราจะสามารถเข้าไปถึงความรู้และความจริงนั้นได้

วิธีการของโครนเป็นวิธีการที่ท้าทายและน่าสนใจมากพอสมควร คือผู้ศึกษาจะต้องรวบรวมนิทานมากที่สุดและเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และนำมาจัดให้เป็นระเบียบ เพื่อที่จะค้นคว้าแต่ละแบบเรื่องนับเป็นร้อย ๆ พัน ๆ แบบ โครนได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการอื่น ๆ ทั้งในยุโรปและอเมริกา ในการรวบรวมนิทาน ส่วนในการจัดแบ่งประเภทเป็นแบบเรื่องนั้น แอนโทอาร์น ดูเหมือนจะมีบทบาทที่สำคัญที่สุด นอกจากนี้อาร์นยังได้ช่วยโครนในการเขียนอธิบายระเบียบวิธีภูมิ-ประวัติ เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้สนใจ

ใน ค.ศ. 1907 มีการตั้งองค์การคติชนนานาชาติขึ้นมาและใช้ชื่อว่า FF ซึ่งทำให้เกิดผลงานที่มีคุณค่าขึ้นมาหลายเรื่องดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องการศึกษานิทานพื้นบ้าน สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการจัดข้อมูลที่อยู่ในหอเก็บเอกสารของประเทศต่าง ๆ ซึ่งความยากลำบากประการหนึ่งของการศึกษาแบบ ภูมิ-ประวัตินี้ก็คือข้อมูลของนิทานจะประกอบด้วยภาษาหลาย ๆ ภาษา หากจะใช้สำนวนของนิทานที่เล่ากันทั่วโลกแล้ว จะทำให้เกิดปัญหาในเรื่องนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม โครน จัดว่าเป็นผู้นำแนวคิดนี้มาสู่วงการศึกษานิทานพื้นบ้าน ซึ่งทำให้นักวิชาการอื่น ๆ ค้นคว้านิทานเดี่ยว ๆ แต่ละเรื่องหรือแต่ละแบบเรื่องอย่างจริงจัง เช่น อาร์น ได้ทำไว้ถึง 16 แบบเรื่อง คือ

แบบเรื่องที่ 130	สัตว์ในราตรี
แบบเรื่องที่ 313, 314	การหนีอย่างมหัศจรรย์
แบบเรื่องที่ 460, 461	เศรษฐีกับลูกเขย
แบบเรื่องที่ 560	แหวนวิเศษ
แบบเรื่องที่ 561	อแลดดิน
แบบเรื่องที่ 562	วิญญานในแสงสีน้ำเงิน
แบบเรื่องที่ 563	โต๊ะ, ลา, และไม้เท้า
แบบเรื่องที่ 564	กระเป๋าเงินวิเศษ
แบบเรื่องที่ 565	โรงสีวิเศษ
แบบเรื่องที่ 566	วัตถุวิเศษสามอย่างกับผลไม้มหัศจรรย์
แบบเรื่องที่ 567	หัวใจของนกวิเศษ
แบบเรื่องที่ 670	ชายผู้เข้าใจภาษาสัตว์กับภรรยาผู้สอดรู้สอดเห็น
แบบเรื่องที่ 1540	นักศึกษาจากสวรรค์
แบบเรื่องที่ 1698	คนหูหนวกกับคำตอบโง่ ๆ

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาวิเคราะห์ที่น่าสนใจของนักวิชาการคนอื่น ๆ อีก ซึ่งถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะเป็นเรื่องที่ไม่สอดคล้องตามความสนใจของนักคติชนวิทยายุคใหม่ แต่ก็ก็เป็นเรื่องที่มีคุณค่าสมควรที่จะกล่าวถึงอย่างละเอียดต่อไป

ทฤษฎีว่าด้วยแหล่งกำเนิด

เมื่อเราได้ทราบและรู้จักสำนักความคิดต่าง ๆ ที่ศึกษาเรื่องกำเนิดและการแพร่กระจายของนิทานพื้นบ้านแล้ว สิ่งที่เราควรคำนึงถึงเป็นลำดับต่อไปก็คือ นิทานเกิดขึ้นมาได้อย่างไร แนวคิดในการศึกษาเรื่องนี้มักจะเกี่ยวข้องกับการเกิดแบบควบซ้อนหรือทวีคูณ คือหลักความจริงที่ว่า นิทานแต่ละเรื่องจะปรากฏตัวหรือถูกเล่าในสังคมมากกว่า 1 ครั้ง และมากกว่า 1 สถานที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์หรือรายละเอียดบางประการที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของนิทาน เช่น อนุภาค จะเห็นว่าบางอนุภาคสามารถปรากฏได้ในนิทานทั่วโลก เช่น ตัวอย่าง

อนุภาคที่

A 1010 น้ำท่วมใหญ่ (Deluge)

C 150 ข้อห้ามเกี่ยวกับการคลอดบุตร (Tabu connected with childbirth)

D 672 การหนีโดยใช้สิ่งกีดขวางอุปสรรค (Obstacle flights)

ฯลฯ

อนุภาคเหล่านี้จะปรากฏในนิทานที่เล่ากันอยู่ในชุมชนซึ่งอาจไม่ได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางด้านวัฒนธรรมเลย และตัวนิทานเองก็เก่าแก่จนไม่อาจสืบทราบได้ว่าใครเป็นผู้คิดประดิษฐ์มันขึ้นมา แต่นักคติชนวิทยาบางคนก็เห็นว่า นิทานเหล่านี้ไม่มีใครประดิษฐ์ แต่มันสร้างตัวมันขึ้นมาเองด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง เนื่องจากคำว่า การแต่ง หรือ composition นั้นควรจะใช้กับเรื่องแต่งที่เป็นวรรณคดี ส่วนนิทานพื้นบ้านนั้นควรจะเป็น “การสร้างสรรคโดยไม่เจตนา” (spontaneous creation) ซึ่งเจคอบ กริมม์กล่าวว่า การสร้างสรรคโดยไม่เจตนา นี้เองคือกฎเกณฑ์ที่นำมาอธิบายการสร้างนิทานพื้นบ้านได้ ซึ่งเราจะเห็นว่าคล้ายกับความคิดของอังเดร จอลลิส (André Jolles) ใน Einfach Formen แต่ว่าความเห็นเหล่านี้ตกไปเมื่อมีผู้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับ gesunkenes Kulturgut ขึ้นมา นั่นก็คือสิ่งที่สร้างสรรคนิทานพื้นบ้านและกวีนิพนธ์ขึ้นมา นั้นไม่ใช่ชีวิตจิตใจและอำนาจลึกลับของวิญญาณของคนพื้นบ้าน แต่เป็นปัจเจกบุคคลที่สร้างนิทานขึ้นมา ผู้ที่เห็นด้วยกับความคิดนี้คือ ยาน เอยวิน สวาห์น (Jan-öjvind Swahn) ซึ่งค้นคว้าเรื่องเกี่ยวกับเจ้าบ่าวที่เป็นสัตว์ และเขาพบว่า แบบเรื่องนี้มีจุดกำเนิดส่วนร่วม (collective origin) อยู่คือเรื่อง “Amor and Psyche” หรือที่เรารู้จักกันในชื่อ Cupid and Psyche นั่นเอง

ในการสืบสาวค้นคว้าบทบาทและหน้าที่ของนิทานและบทบาทของผู้เล่าในชุมชนนั้น เราสามารถกล่าวได้ว่า มิใช่เพียงแต่ผู้เล่าเท่านั้นที่สร้างนิทานขึ้นมา แต่ผู้ฟังก็มีส่วนร่วมด้วย ในการสร้างและการใช้ถ้อยคำในนิทาน แต่นิทานเหล่านี้อาจจะเป็นเรื่องที่ถูกผู้เล่าได้ยินได้ฟังมา อีกทีหนึ่ง ดังนั้นเราจึงต้องหาจุดกำเนิดดั้งเดิมของนิทานว่า มันควรจะเกิดขึ้นที่ไหน

เมื่อนักวิชาการและผู้ทรงความรู้ในเรื่องคติชนในสมัยต้นศตวรรษที่ 19 ได้เริ่มรับรู้ถึงการปรากฏของปรัมปราประเพณีพื้นบ้านและการประพฤติกฎปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวนมากมาย และหลากหลายนั้น พวกเขาสนใจและเริ่มคิดคาดคะเนถึงแหล่งกำเนิดของมันทันที และเรา อาจสรุปได้ว่า เกี่ยวกับกำเนิดของนิทานนั้น มีทฤษฎีหรือแนวคิดร่วมอยู่ 3 ประการ คือ

1. ทฤษฎีจุดกำเนิดเดียว (Monogenesis) คือความคิดที่ว่านิทานมีจุดกำเนิดจากแห่งเดียว ซึ่งหมายถึงว่านิทานจะเกิดขึ้นที่จุดใดจุดหนึ่งในโลกนี้ แล้วแพร่กระจายออกไปรอบทิศทาง หรือนั้นหนักไปทางทิศใดทิศหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมทาง วัฒนธรรมด้วย แนวคิดแบบ monogenesis นี้ บางทีก็เรียกว่า ทฤษฎีอินโด-ยูโรเปียน ซึ่งระบุว่า ความคล้ายคลึงในนิทานที่เล่ากันอยู่ในประเทศต่าง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับสมมติฐานที่ว่า นิทานแพร่หลาย มาจากแหล่งเดียวกัน เช่น เทพนิยายของยุโรปมีกำเนิดขึ้นในอินเดียและอพยพเคลื่อนย้ายไปทาง ตะวันตก และเมื่อคนจากที่หนึ่งได้โยกย้ายไปยังอีกที่หนึ่ง เขาก็จะนำเอานิทานกับคติชนแบบอื่น ๆ ของเขาไปด้วย

นักคติชนวิทยาในสมัยศตวรรษที่ 20 ได้นำแนวคิดแบบ monogenesis นี้มาผสมผสาน กับทฤษฎีการแพร่กระจาย (diffusion theory) แล้วอธิบายว่า มันคือกระบวนการที่ลักษณะการ วัฒนธรรม (culture trait)¹ เคลื่อนย้ายจากปัจเจกบุคคลคนหนึ่ง ไปสู่ปัจเจกบุคคลคนอื่น ๆ หรือ จากวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งถ้าเรายึดถือความคิดเหล่านี้เป็นหลักแล้ว เรื่อง เล่าร้อยแก้วแบบต่าง ๆ คือ นิยายปรัมปรา ตำนาน นิทาน ปริศนา คำทาย ภาษิต หรือเรื่องเล่า มุขปาฐะแบบใดก็ตาม จะไม่ได้เกิดขึ้นด้วยตัวของมันเองในทุกแห่งที่มีการเล่าเรื่อง แต่มันจะ เกิดขึ้นที่แหล่งเดียว ณ ที่ใดก็ได้ หรือเกิดขึ้นใน 2-3 แหล่งเท่านั้นไม่มากไปกว่านี้ แล้วแพร่กระจาย ไปตามส่วนต่าง ๆ ของโลก

¹ลักษณะการวัฒนธรรม คือหน่วยย่อยที่สุดเมื่อแบ่งวัฒนธรรมออกมาวิเคราะห์กัน หน่วยย่อยนี้มีการหน้าที่ของตัวอยู่ เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั้งหมด และมีตัวตนอยู่ไม่ทางนามธรรมก็ทางรูปธรรม

นักคติชนวิทยาที่เชื่อในแนวคิดนี้ให้ความเห็นว่า ถ้านิทานที่เล่ากันอยู่ในชุมชนต่าง ๆ มีลักษณะที่ซับซ้อน ไม่เป็นธรรมดาสามัญ และในพื้นที่ระหว่างที่ตั้งชุมชนเหล่านั้นมีการแพร่กระจายของนิทานอย่างต่อเนื่องกันแล้ว นิทานที่เล่ากันอยู่ในชุมชนนั้น ๆ น่าจะเป็นการแพร่กระจายมาจากที่ใดที่หนึ่ง มากกว่าที่มันจะเกิดขึ้นเองอย่างอิสระ ตัวอย่างเช่น ในชุมชน ก. และชุมชน ข. มีการเล่านิทานสู่กันฟังทั้งสองแห่ง นิทานที่เล่ากันมีลักษณะที่ซับซ้อน และในพื้นที่ที่อยู่ระหว่างที่ตั้งของชุมชน ก. และชุมชน ข. นั้น มีการแพร่กระจายของนิทานอย่างต่อเนื่องกัน นิทานนั้นจะไม่มีกำเนิด ณ ชุมชน ก. และชุมชน ข. ด้วย แต่จะมีกำเนิดที่อื่นแล้วแพร่กระจายมายังชุมชนทั้งสอง

จุดอ่อนประการหนึ่งของแนวคิดแบบที่วาทานมีกำเนิดจากแหล่งเดียวก็คือ นักคติชนวิทยาในกลุ่มนี้ไม่ได้อธิบายว่า เหตุใดวัฒนธรรมหลาย ๆ วัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันมากจึงยอมรับเรื่องราวแบบเดียวกันโดยที่ไม่ปรากฏหลักฐานว่า กลุ่มวัฒนธรรมเหล่านั้นมีการติดต่อสัมพันธ์กัน แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีประโยชน์ เพราะเป็นวิถีทางหนึ่งของการอธิบายกำเนิดหรือที่มาของนิทานพื้นบ้าน

ผู้นำเสนอแนวความคิดนี้คนแรกก็คือกริมม์ ผู้กล่าวว่านิทานมีกำเนิดมาจากกลุ่มชนที่มีรากฐานของภาษาอินโด-ยูโรเปียนร่วมกัน เขาใช้วิธีการของนิรุกติศาสตร์เปรียบเทียบมาอธิบายถึงรากฐานร่วมของภาษาอินเดียนกับภาษาที่ใช้ในยุโรป และสรุปว่านิทานอินเดียนกับนิทานยุโรปมีแหล่งกำเนิดร่วมกัน ส่วนมีลเลอร์ก็เสนอความคิดเรื่องการตกทอดของนิทานจากกลุ่มชนชาวอารยันโบราณ และเบนฟีย์เสนอเรื่องนิทานมีกำเนิดจากอินเดียน

ลินดา เดก (Linda Dégh)¹ กล่าวว่าทฤษฎีการกำเนิดที่อินเดียนทำให้เกิดการอภิปรายโต้แย้งกันอย่างกว้างขวาง ทั้งผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้และผู้ต่อต้าน ต่างก็พยายามหาหลักฐานมาอ้างอิงและโต้แย้งกัน อย่างไรก็ตาม ทอมป์สัน² ลงความเห็นว่าการอธิบายถึงกำเนิดของนิทานแบบทฤษฎีอินโด-ยูโรเปียนผสมกับนิยายปรัมปราไม่เป็นที่เชื่อถืออีกต่อไปในตอนต้นศตวรรษที่ 19 แต่นักวิชาการบางส่วนก็ยังคงนำวิธีการนี้มาอธิบายกับนิทานในส่วนต่าง ๆ ของโลก เช่น บรินตัน (Brinton) นำมาใช้กับนิยายปรัมปราของพวกอเมริกันอินเดียน คือเขาระบุถึงสุริยเทพซึ่งเป็นวีรบุรุษของพวกอิโรควอย (Iroquois) และพวกโอจิบัว (Ojibwa) และ

¹ Linda Dégh, "Folk Narrative," in *Folklore and Folklife: An Introduction*, ed. Richard M. Dorson (Chicago: University of Chicago Press, 1972), p. 56.

² Thompson, *op. cit.*, p. 383.

บางคนก็นำไปใช้ศึกษานิยายปรัมปราเปรียบเทียบ ซึ่งแสดงว่า เรื่องราวที่เป็นปรัมปรา ตลอดจนนิทานพื้นบ้านด้วย มีลักษณะคล้ายคลึงกันเพราะเรื่องราวเหล่านี้ระบุถึงสิ่งต่าง ๆ แบบเดียวกัน

เมื่อสรุปแนวความคิดของผู้นำเสนอทฤษฎีจุดกำเนิดเดี่ยว คือ กริมม์ มิลเลอร์ และเบนฟีย์ แล้ว เราสามารถกล่าวได้ว่า แนวคิดนี้เชื่อว่านิทานมีจุดกำเนิดจากแหล่งเดียว และแพร่ขยายตัวไปรอบ ๆ จุดที่มันมีกำเนิดขึ้นมา เพราะนิทานในโลกนี้มีเนื้อเรื่องและเหตุการณ์ในเรื่องคล้ายคลึงกัน พวกเขาจึงเชื่อว่า นิทานในส่วนต่าง ๆ ของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งเทพนิยาย หรือนิทานมหัศจรรย์ของยุโรป น่าจะมีกำเนิดจากอินเดีย หรือชนเผ่าอารยัน หรือพวกที่ใช้ภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนแต่เดิม และแพร่กระจายไปยังยุโรปและดินแดนอื่น ๆ

2. ทฤษฎีจุดกำเนิดหลายแห่ง (Polygenesis) คือความคิดที่ว่านิทานมีจุดกำเนิดจากหลาย ๆ สถานที่ ความหมายก็คือ นิทานสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก และเกิดได้หลายครั้ง นอกจากนี้แนวคิดนี้ยังเสนอด้วยว่า มนุษย์เรามีความคิดพื้นฐานร่วมกัน คือมีพื้นฐานทางจิตใจแบบเดียวกัน ดังนั้นนิทาน หรือคติชนซึ่งเป็นผลผลิตจากพื้นฐานของจิตใจของมนุษย์ ก็จะเป็นแบบเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า แนวคิดแบบนี้มีผู้นำเสนอที่สำคัญคือกลุ่มนักมานุษยวิทยาอังกฤษ ซึ่งเป็นความเห็นที่แพร่หลาย และได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในตอนปลายศตวรรษที่ 19 แอนดรู แลงก์ ได้ข้อคิดมาจากความเห็นของไทเลอร์ แล้วนำมาพิจารณาค้นคว้าอย่างละเอียด เขาคัดค้านทฤษฎี monogenesis ด้วยเหตุผลที่ว่า นิทานที่มีเนื้อเรื่องและรายละเอียดคล้ายกันนั้น ควรจะมีจุดกำเนิดอย่างอิสระในส่วนต่าง ๆ ของโลก เพราะว่ามีมนุษย์ในสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ จะเกิดมาในสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน และจะผ่านขั้นตอนของวัฒนธรรมมาเหมือนกัน นั่นก็คือวิวัฒนาการทางสังคมจะทำให้คนมีภูมิหลังในทางวัฒนธรรมคล้ายกัน ความคิดในการสร้างนิทานก็จะเหมือนกันไปด้วย

แลงก์ค้านประเด็นที่ว่าอินเดียเป็นแหล่งกำเนิดของนิทานและเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของนิทานมาก่อน เขาพิสูจน์ความเห็นข้อนี้โดยการนำอนุภาคของนิทานยุโรปกับนิทานอารยันมาเปรียบเทียบกัน และเปรียบเทียบกับเรื่องปรัมปราของกรีกและละตินด้วย ตลอดจนนำไปเทียบกับเรื่องราวของคนในสังคมบรรพชน แลงก์มีความเห็นว่า วิวัฒนาการของนิทานจะเริ่มขึ้นจากนิทานเรื่องแรกซึ่งประกอบด้วยอนุภาคเป็นจำนวนมากมาย มีกำเนิดขึ้นในท่ามกลางคนอารยัน และเจริญขึ้นมาเป็นนิทานที่แพร่หลายไปในกลุ่มคนพื้นบ้าน แล้วอาจจะมีการต่อไปเป็น 2 ทางคือ นิทานของวีรบุรุษที่เป็นกึ่งเรื่องจริง เช่น เรื่อง Perseus ทางหนึ่ง และอีก

ทางหนึ่งคือวรรณกรรมลายลักษณ์ที่ผู้เขียน เช่น นิทานของชาร์ลส์ แปร์โรลต์ (Charles Perrault) และฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์เซน (Hans Christian Andersen)

จะเห็นได้ว่านักวิชาการกลุ่มนี้พุ่งเล็งความสนใจไปที่สังคมสมัยดึกดำบรรพ์ คือยุคอารยะ หรือ savagery และเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ พวกเขารวบรวมคติชนขึ้นมา เพื่อนำมาสร้างรูปแบบวัฒนธรรมบางอย่างขึ้นใหม่ เช่น เทพนิยายเก่า ๆ เป็นต้น และถือว่าคติชนเป็นสิ่งที่ตกค้างมาจากอดีต แลنگก์เสนอรายละเอียดว่า มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ จะผ่านขั้นตอนของวัฒนธรรมมาในลักษณะเดียวกัน คือขั้นตอนในด้านกายภาพ มนุษย์จะมีพัฒนาการของการเจริญเติบโตทางร่างกายเหมือน ๆ กัน ส่วนในด้านสติปัญญา มนุษย์ก็จะพัฒนาจากความมีจิตใจป่าเถื่อนไปสู่อารยธรรม เช่นเดียวกับสังคมทุกสังคมซึ่งก็จะมีวิวัฒนาการแบบเดียวกัน ในสังคมทุกแห่งจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อเป็นของตนเอง และนิทานเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากความเชื่อเหล่านี้ ดังนั้น นิทานแต่ละเรื่องจะมีการสร้างสรรค์อย่างอิสระ ไม่ว่าจะนิทานนั้นจะมีกำเนิดขึ้น ณ ที่ใด แลنگก์จึงสรุปว่า นิทานเป็นสิ่งที่ตกค้างมาจากวัฒนธรรมในสมัยดึกดำบรรพ์ ซึ่งเขาเรียกว่า “Survivals in culture”

เซอร์เจมส์ จอร์จ เฟรเซอร์ ศึกษาคติชนและลัทธิศาสนาในสมัยโบราณ และสรุปว่า มนุษย์ทุกคนได้ผ่านขั้นตอนเดียวกันของวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการไปเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้พวกเขาจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกมามากคล้ายคลึงกัน และในขั้นตอนสุดท้าย จะมี “สิ่งตกค้าง” จากขั้นตอนเดิมหลงเหลืออยู่ และมนุษย์แต่ละคนก็จะมีวิวัฒนาการด้านประวัติศาสตร์ของตนเอง และมีวัฒนธรรมของตนเองด้วย

กลุ่มนักมานุษยวิทยาอังกฤษสรุปความคิดของพวกเขาว่า นิทาน มาจากการปฏิบัติของคนในสังคมสมัยแรกเริ่ม เพราะนิทานคือแหล่งที่อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อที่ถูกละทิ้งไปเป็นเวลานาน และพวกเขาได้รับการยอมรับนับถือและมีชื่อเสียงมากในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ในช่วง ค.ศ. 1880-1900 เป็นช่วงเวลาที่แลنگก์กับมิลเลอร์โต้แย้งกันโดยต่างฝ่ายต่างก็พยายามหาเหตุผลมาหักล้างซึ่งกันและกัน และทั้งสองทฤษฎีก็มีผู้สนใจและผู้สนับสนุนกันอย่างกว้างขวาง แต่ทฤษฎีสืบตกค้างหรือแนวคิดแบบ polygenesis ก็มีจุดอ่อนเช่นเดียวกับทฤษฎีของมิลเลอร์ กล่าวคือ มันอิงอยู่กับการคาดคะเนในเรื่องวิวัฒนาการที่คล้ายคลึงกันของวัฒนธรรมทุกแห่ง และความคล้ายคลึงนี้จะปรากฏอยู่ในนิทาน ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว นิทานแต่ละประเภท อาจเกิดขึ้นในวัฒนธรรมเฉพาะแห่ง การสรุปว่านิทานเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระยะเวลานั้นจำกัดเฉพาะในวิวัฒนาการของมนุษย์จะเป็นการมองข้ามกรณีนี้ไป

อย่างไรก็ตาม นักคติชนวิทยาปัจจุบันต่างก็ยืนยันว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับกำเนิดของนิทาน ทั้งสองทฤษฎีนี้ไม่มีข้อใดที่จะนำมาใช้อธิบายถึงความคล้ายคลึงในนิทานได้อย่างสมบูรณ์แบบ ด้วยเหตุนี้นักคติชนวิทยาบางคน เช่น สติธ ธอมป์สัน จึงเสนอความคิดว่า การศึกษานิทานควร จะเป็นการศึกษาแต่ละเรื่องอย่างอิสระ ก็คือการศึกษาประวัติศาสตร์ของนิทานซึ่งเกี่ยวข้อง กับการกำเนิดด้วย

3. ทฤษฎีกำเนิดตามพื้นที่และเวลา (Historic-geographic Method) หรือระเบียบวิธีของ พวกนักคติชนฟินน์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการศึกษานิทานมากกว่าวรรณกรรมมุขปาฐะอื่น ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนิทานแบบเทพนิยาย พวกเขาจะพยายามค้นหาประวัติที่สมบูรณ์ของ นิทานโดยการหา “รูปแบบดั้งเดิม” ซึ่งพวกนักคติชนฟินน์จะเรียกว่า Urmärchen หรือนัก คติชนวิทยาอื่น ๆ จะเรียกว่า Ur-form

นักคติชนวิทยากลุ่มนี้เชื่อว่า หากมีการนำสำนวนของนิทานมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการที่ ถูกต้องเหมาะสม คือการพิจารณาตัวประกอบทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ และนำหลัก ความจริงที่ได้รับการยอมรับแล้วเกี่ยวกับการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะมาใช้ จะเป็นวิถีทางที่เข้าไปสู่รูปแบบดั้งเดิมหรือรูปแบบแรกเริ่มได้ และเราจะสามารถอธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงของ เนื้อหาของนิทาน ที่ทำให้เกิดสำนวนใหม่ ๆ แตกต่างกันขึ้นมาด้วย และการศึกษาแบบนี้จะ ช่วยให้เรารวบถึงเวลา และสถานที่ที่นิทานมีกำเนิดขึ้นมา ตลอดจนการแพร่กระจายของนิทาน

ในการศึกษานิทานนั้นจะต้องรวบรวมหลาย ๆ สำนวนเท่าที่จะหาได้ อาจจะเป็น 500 หรือ 1,000 สำนวน ซึ่งควรจะเป็นสำนวนที่สมบูรณ์ที่สุด หรืออย่างน้อย ก็มีเรื่องย่อที่สมบูรณ์ ไม่มีตอนใดขาดหายไป และเมื่อรวบรวมได้แล้วก็นำมาจัด สำหรับสำนวนมุขปาฐะนั้นก็ต้องระบุ วันที่และสถานที่ที่ทำการบันทึก ตามหลักภูมิศาสตร์ ส่วนสำนวนลายลักษณ์ก็จัดไว้ตามลำดับ เหตุการณ์

ระเบียบวิธีที่ FF ใช้สำหรับทำเครื่องหมายให้กับสำนวนมุขปาฐะก็คือ แต่ละประเทศที่มีนิทานจะมีคำย่อหรืออักษรย่อ และนิทานสำนวนต่าง ๆ ตลอดจนรายละเอียดเพื่อการอ้างอิง แต่ละเรื่องจะถูกอ้างอิงโดยอักษรย่อนี้ ตัวอย่างเช่น อักษรย่อของพวกนอร์เวย์ คือ GN ถ้ามีนิทานจากนอร์เวย์ 9 เรื่อง ก็จะถูกระบุว่าเป็น GN 1, GN 2, ไปจนถึง GN 9 อักษรย่อนี้ประกาศใช้เป็นครั้งแรกในภาษาเยอรมัน เพราะอักษรตัวแรกคือกลุ่มภาษาศาสตร์ที่ประเทศเหล่านั้น สังกัดอยู่ และตัวหลังคือชื่อประเทศ ซึ่งมีรายชื่อกลุ่มที่ใช้กันอยู่บ่อย ๆ ดังนี้

GN = Norwegian	RR = Roumanian
GD = Danish	SR = Russian
GS = Swedish	SRW = White Russian
GSF = Finnish-Swedish	SRK = Little Russian
GI = Icelandic	SE = Czechoslovak
GG = German	SP = Polish
GH = Dutch (Holland)	SB = Bulgarian
GV = Flemish (Vlämisch)	SS = Serbocroatian
GE = English	FF = Finnish
CS = Highland Scottish	FL = Lappish
CI = Irish	FE = Estonian
CB = Breton	Fliv = Livonian
CW = Welsh	FM = Hungarian (Magyar)
RF = French	RFAm = American French
RS = Spanish	GEAm = American English
RP = Portuguese	RSAm = American Spanish
RI = Italian	RPAm = Brazilian Portuguese ¹

การจัดสำนวนของนิทาน ซึ่งอาจจะมีจำนวนมากเป็นร้อย ๆ สำนวนนี้จะสะดวกขึ้นและทำให้การสำรวจทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของลักษณะการแต่ละอันของนิทานง่ายขึ้น ตลอดจนมีการอ้างอิงที่แน่นอนและเป็นระบบเดียวกัน

หลังจากที่มีการเตรียมเพื่อที่จะทำการศึกษาในวิธีแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการวิเคราะห์ตัวนิทานออกเป็นลักษณะการ (trait) ที่สำคัญ ๆ ครอบคลุมได้ยกตัวอย่างของผลงานที่ใช้วิธีการแบบนี้มาวิเคราะห์คือ Kaiser und Abt.² ของวอลเตอร์ แอนเดอร์สัน (Walter Anderson) ซึ่งเป็นที่รู้จักในชื่อภาษาอังกฤษในลักษณะของบทขับขานคือ King John and the Bishop คือเรื่องของพระราชากำหนดให้พระเจ้าอวาสดอบปัญหาสามข้อของพระองค์ภายในสามวัน มิฉะนั้นก็จะถูกประหารชีวิต คนเลี้ยงแกะคนหนึ่งปลอมตัวเป็นพระและตอบปัญหาได้ ตอนจบของเรื่องจะแตกต่างกันไปในแต่ละสำนวน

¹ *Ibid.*, p. 431.

² *Ibid.*, p. 432.

แอนเดอร์สันพบว่ารายละเอียดของเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับ (1) บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (2) ตัวปริศนาและ (3) รายละเอียดอื่น ๆ ของเรื่อง ดังนั้นลักษณะการของเขาจะเป็นดังนี้

I. บุคคลที่เกี่ยวข้อง

- (a) จำนวนบุคคลที่เกี่ยวข้อง
- (b) ผู้ตั้งปัญหา
- (c) ผู้ทำการถาม
- (d) ผู้ให้คำตอบ

II. ปริศนา

- (a) จำนวนและลำดับที่ของปัญหา
- (b) ตัวปริศนา และคำตอบ
 - A. สวรรค์สูงเท่าไร?
 - B. ทะเลลึกเท่าไร?
 - C. มีน้ำอยู่ในทะเลจำนวนเท่าไร?

.....
Q. ฉันกำลังคิดอะไรอยู่?

III. รายละเอียดอื่น ๆ ของเรื่อง

- (a) เหตุผลในการเสนอปริศนา
- (b) การจำกัดเวลาในการตอบปัญหา
- (c) การลงโทษ ถ้าหากตอบปัญหาไม่ได้
- (d) ความคล้อยคลึงทางกายภาพระหว่างผู้ถามกับผู้ให้คำตอบ
- (e) การที่ตัวแทนถูกนำออกไป
- (f) ผลตอนจบของนาฏการ

ขั้นต่อไปคือการสำรวจตัวนิทานและบันทึกไว้ว่า แต่ละเรื่องระบุถึงลักษณะการ I b คือ ผู้ตั้งปัญหาไว้อย่างไร แอนเดอร์สันระบุว่า ผู้ตั้งคำถามเป็นใครโดยต้องระบุอักษรย่อและลำดับที่ของสำนวนของนิทานด้วย ผลก็คือผู้ตั้งปัญหาเป็นจักรพรรดิเสีย 121 สำนวน คือเท่ากับ 25.5% ของสำนวนทั้งหมด เป็นพระราชานุญาตเสีย 254 สำนวน หรือ 53.6% และเป็นผู้นำประเทศเสีย 11 สำนวน คือ 2.3% ฯลฯ

ในที่สุด เมื่อสำนวนต่าง ๆ ถูกจัดและลำดับรายการไว้สำหรับการศึกษาเพื่อหาผลสรุปแล้ว แอนเดอร์สันพบว่าผู้ตั้งปัญหาเป็นกษัตริย์เสีย 81.4% ของจำนวนสำนวนทั้งหมด และนี่คือรูปแบบดั้งเดิมแรกเริ่มของนิทาน อันที่จริง สำนวนจำนวนมากที่สุดยังไม่ใช้ข้อสรุปที่เพียงพอ แต่มันเป็นหลักฐานแบบหนึ่งที่น่ามาอ้างอิงได้ ส่วนสำนวนที่มีลักษณะการนอกเหนือออกไป ก็จะต้องแยกไว้เป็นกลุ่มต่างหากเพื่อพิจารณาว่า รูปแบบที่ไม่แพร่หลายนั้นอาจจะมีข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ ในการที่จะปรากฏตัวมันเอง

ธอมป์สันกล่าวว่าลักษณะการแต่ละอย่างจะต้องนำมาศึกษาด้วยวิธีการนี้ คือโดยการนับความถี่ของการปรากฏตัวของลักษณะการนั้น และโดยการพิจารณาส่วนประกอบทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการด้วย ผู้ศึกษาจะพยายามค้นคว้าว่า ส่วนประกอบแต่ละอย่างของนิทานมีประวัติความเป็นมาอย่างไร ความจริงเหล่านี้จะทำให้เกิดหลักฐานที่เชื่อถือได้เพิ่มมากขึ้น เกี่ยวกับการค้นหารูปแบบของส่วนประกอบในนิทานดั้งเดิม แต่มิใช่ว่านักวิชาการจะหยุดยั้งอยู่เพียงแต่การค้นหารูปแบบดั้งเดิมและกำเนิดของมันเท่านั้น แต่ควรสนใจในวิวัฒนาการทั้งหมดของเรื่องเล่าด้วย

ในการศึกษาข้อมูลที่น่ามารวมกันเพื่อพิจารณาลักษณะการแต่ละข้อ ผู้ศึกษาจะต้องดูประวัติของมันเพื่อพิจารณาคัดสินค่าของเปอร์เซ็นต์ที่เกี่ยวข้อง ความกว้างของการแพร่กระจายอายุของมัน ฯลฯ เพื่อที่จะตัดสินว่าลักษณะการนั้น ๆ เป็นของรูปแบบดั้งเดิมของนิทานหรือไม่ รูปแบบดั้งเดิมนี้อาจเรียกได้ว่า ปฐมรูป หรือ archetype แอนทิ อาร์น¹ ได้อธิบายเกี่ยวกับการพิจารณาลักษณะการเหล่านี้ ลักษณะการแต่ละข้อจะต้องถูกตรวจสอบ เพื่อที่จะได้ทราบสิ่งเหล่านี้คือ

1. ความถี่ในการปรากฏตัวของลักษณะการ (คือการนับเป็นเปอร์เซ็นต์จากสำนวนต่าง ๆ)
2. ขอบเขตของการแพร่กระจาย
3. การที่มันสอดคล้องกับแบบเรื่องที่สมบูรณ์ในเส้นทางที่มันแพร่กระจายไป (ในที่ที่มีการแพร่กระจายอย่างแน่นอนแล้ว)
4. การเสนอตัวของมันในลักษณะของสำนวนที่ได้รับการอนุรักษ์อย่างดี (เป็นเรื่องสำคัญว่าการที่มันเป็นลักษณะการในสำนวนที่สืบสน)
5. คุณค่าในตัวลักษณะการเองที่ทำให้มันเป็นที่จดจำได้ง่าย

¹ *Ibid.*, pp. 433-4.

6. ความเป็นธรรมชาติในตัวลักษณะการ ซึ่งตรงกันข้ามกับความไม่เป็นธรรมชาติในลักษณะการอื่น ๆ

7. ตำแหน่งที่สำคัญของมันในนาฏการของนิทาน ซึ่งถ้าขาดไปเสียแล้วโครงเรื่องจะเสีย

8. การเสนอตัวมันในนิทานเพียงเรื่องเดียว (ซึ่งน่าจะเป็นว่านี่คือเป็นรูปแบบดั้งเดิมมากกว่าที่มันจะไปอยู่ในนิทานอื่น ๆ ด้วย)

9. ความเป็นไปได้ที่ว่ารูปแบบอื่น ๆ ของลักษณะการได้วิวัฒนาการมาจากรูปแบบนี้ การทดสอบจะทำให้ทราบว่ารูปแบบอันไหนเป็นของปฐมรูป และอันไหนพัฒนาขึ้นมาทีหลัง

ข้อสรุปในวิธีการหารูปแบบดั้งเดิมหรือกำเนิดของนิทานก็คือ ต้องหาลักษณะการในแต่ละตอน โดยพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาของนิทานด้วยว่า เวลาที่มีผู้นำนิทานมาเล่านั้น เขาอาจจะลืมเนื้อเรื่อง ขยายเนื้อเรื่อง เข้าใจเนื้อเรื่องผิด หรือได้รับอิทธิพลจากเรื่องอื่น ๆ หรือใช้จินตนาการผสมผสานเข้าไป นักคติชนวิทยาสำนักนี้จะเน้นหนักในการวิเคราะห์นิทานมุขปาฐะมากกว่าเรื่องเล่าอื่น ๆ ซึ่งจะได้ผลสรุปว่า นิทานเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีสำนวนต่างกันอย่างมากมายเป็นร้อย ๆ พัน ๆ สำนวน จะต้องมีการกำเนิดขึ้นในเวลาหนึ่งและสถานที่หนึ่งโดยมีคนสร้างมันขึ้นมา ต่อมานิทานเรื่องนี้จะเดินทางไปยังส่วนต่าง ๆ รอบจุดกำเนิดของมันโดยเป็นการแพร่กระจายแบบลูกคลื่น (wave-like) เหมือนกับเราโยนก้อนหินลงไปในน้ำ และน้ำกระจายเป็นวงกลมออกไปรอบ ๆ จุดที่ก้อนหินจมลงไป ดังนั้น นิทานแต่ละเรื่องจะมีประวัติของมันและจะต้องวิเคราะห์มันอย่างอิสระ คือไม่ใช่การกล่าวถึงนิทานโดยส่วนรวม แต่เป็นการศึกษาทีละเรื่อง การศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีภูมิ-ประวัติ ก็คือการตอบคำถามที่ว่า “นิทานของเรามาจากไหน” นั่นเอง

ทฤษฎีว่าด้วยการแพร่กระจาย

นิทานเป็นสิ่งที่คงที่อยู่ในขณะหนึ่งและในเวลาเดียวกันก็เคลื่อนย้ายอพยพเปลี่ยนสถานที่ไปได้ ซึ่งปรากฏการณ์นี้เป็นสิ่งที่ทำให้นักคติชนวิทยาประหลาดใจ และพยายามที่จะอธิบายในลักษณะที่ตรงกันข้ามและขัดแย้งกันนี้โดยใช้กลไกของการแพร่กระจายมาช่วย นอกเหนือไปจากนิทานแล้ว คติชนทุกรูปแบบที่จัดว่าเป็นปรัมปราประเพณีที่ซับซ้อน เป็นต้นว่าเพลงที่ขับในรูปมหากาพย์ การแสดงพื้นบ้าน แบบบ้าน ฯลฯ ครั้งหนึ่งมันจะเคยมีรูปแบบที่แน่นอนอยู่ และมันจะเดินทางข้ามทวีป ทะเล และมหาสมุทร แต่ยังคงอยู่เป็นเวลานานับร้อย ๆ ปี คำโบราณฐานเบื้องต้นของปรัมปราประเพณียังคงมีลักษณะเดิมอยู่ แต่ลักษณะเด่น ๆ ภายนอกจะมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การเคลื่อนย้ายของปรัมปรา

ประเพณีจะไม่มีอุปสรรคใด ๆ มาขวางกันได้เลย ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาเรื่องภาษา ศาสนา และ วัฒนธรรม

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 พวกนักคติชนวิทยาสนใจค้นคว้าเรื่องการแพร่กระจายของ คติชนและเรื่องนี้ค่อนข้างจะทำนายผู้ที่สนับสนุนความคิดเรื่องการสร้างสรรค์คติชนอย่างอิสระ มีการศึกษาแบบลึกซึ้งซึ่งพิสูจน์ว่าคติชนหรือนิทานแต่ละเรื่องมีการเคลื่อนย้ายตัวมัน การศึกษา นิทานแบบเปรียบเทียบเรื่องแรกคือ Cinderella (1893) ของมาเรียน ค็อกซ์ (Marian Cox) ซึ่ง รวบรวมนิทาน 345 สำนวนที่มีโครงเรื่องแบบเดียวกัน และแม้แต่ตำนาน ซึ่งดูเหมือนว่าจะค่อนข้างจำกัดเวลาและสถานที่ไว้กับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และกับบุคคล ก็ยังสามารถเดินทางไปและผูกพันอยู่กับท้องถิ่นอื่น ๆ และวีรบุรุษอื่นที่แตกต่างกันไป เช่น ตำนานเกี่ยวกับวีรบุรุษ ที่พร้อมที่จะกลับมา และนอนหลับอยู่ในความสงบมั่นคงของขุนเขา พร้อมด้วยนักรบของเขา จนกว่าประชาชนจะเรียกร้องให้เขาออกไปช่วยเหลือ ตำนานนี้เล่าเกี่ยวกับทั้ง Frederick Barbarossa แห่งเยอรมนี King Arthur แห่งอังกฤษ และ Thomas the Rhymer แห่งสกอตแลนด์

ปัญหาที่นักวิชาการตั้งขึ้นมาถามพวกเขาเองก็คือ นิทานแพร่กระจายไปได้อย่างไร พวกที่นำนิทานไปเผยแพร่ยังที่ต่าง ๆ น่าจะเป็นพวกที่เดินทางอยู่เสมอ เช่น กะลาสีเรือ พ่อค้า นักเดินทางเผชิญโชค และพวกยิปซีที่พเนจรไปพร้อมกับการนำวัฒนธรรมประเพณีไปด้วย นอกจากนี้ที่เขตชายแดนระหว่างประเทศที่ผู้คนแถบนั้นสามารถพูดได้ทั้งสองภาษาจะมีการ ถ่ายทอดทั้งตัววรรณกรรมมุขปาฐะและลีลาการเล่าหรือการร้องเพลงขับเพลง และยังมีอำนาจ อิทธิพลจากประเทศที่มีวัฒนธรรมเหนือกว่า ที่จะปลูกฝังประเพณีวัฒนธรรมของตนให้กับกลุ่ม ที่ด้อยกว่า เช่น นิทานยุโรปที่พบได้ในกลุ่มชาวอินเดียนในอเมริกาเหนือ สามารถสืบทอดกลับไปสู่ที่มาของมันในช่วงเวลาที่พวกมิชชันนารี ทหาร และพ่อค้าชาวฝรั่งเศสกับสเปนเดินทาง มาถึงที่นั่น

การแพร่กระจายของนิทานพื้นบ้านจะมีความสัมพันธ์กับกำเนิดของมันอย่างใกล้ชิด ในตอนแรก ๆ สำนักนักศึกษานิยายปรัมปราของเยอรมนี และสำนักมานุษยวิทยาอังกฤษ ได้ พิจารณานิทานคือปรัมปราประเพณีที่สืบทอดกันมา แต่ไม่ได้พิจารณาให้ลึกไปกว่านั้น นั่น คือการที่นิทานแพร่กระจายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง หรือจากปัจเจกบุคคล ไปสู่ปัจเจกบุคคล จนกระทั่งเบนเฟียนำเสนอทฤษฎีของเขาว่านิทานพื้นบ้านมีกำเนิดขึ้นที่อินเดีย และแพร่จากอินเดีย ไปทั่วโลก ดังนั้นนักคติชนวิทยาจึงหันเหความคิดจากการมองว่านิทานเป็นมรดกทางวัฒนธรรม อย่างเดียว ไปพิจารณาทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพเคลื่อนย้ายของนิทานด้วย

เดิมนักคติชนวิทยาส่วนใหญ่เชื่อกันว่า ความคล้ายคลึงของนิทานและส่วนประกอบในนิทานในประเทศหรือสถานที่ต่าง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับ การขยายตัวของมันจากจุดกำเนิดร่วม เช่น การที่สำนักนักศึกษานิยายปรัมปราเชื่อว่านิทานยุโรปมีกำเนิดขึ้นที่อินเดียแล้วแพร่ขยายตัวไปทางตะวันตก ซึ่งเป็นความคิดที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดแบบ polygenesis แต่ปัจจุบันพวกเขาก็มายอมรับว่าทั้งทฤษฎี monogenesis และ polygenesis นั้น ไม่มีแบบใดเลยที่จะนำมาใช้อธิบายความคล้ายคลึงของนิทานได้อย่างแจ่มแจ้งสมบูรณ์ พวกเขาพยายามที่จะหาเกณฑ์หรือบรรทัดฐานที่นำมาใช้วิเคราะห์กับนิทาน ทั้งที่เกิดขึ้นเดี่ยว ๆ และนิทานที่เชื่อว่าเป็นเรื่องที่แพร่กระจายมา ซึ่งสิ่งที่แสดงถึงการแพร่กระจายนั้นก็คือรายละเอียดที่เกี่ยวข้องและเป็นส่วนร่วม

ทฤษฎีการแพร่กระจาย (diffusion theory)¹ ระบุว่า การหากฎเกณฑ์ที่แน่นอนเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะพิจารณาว่า นิทานเรื่องหนึ่ง ๆ นั้นเป็นผลผลิตของการแพร่กระจาย หรือเกิดขึ้นอย่างอิสระ ตามความเป็นจริงแล้ว โคร่งเรื่องทั่ว ๆ ไปที่คล้ายคลึงกันไม่ใช่ข้อพิสูจน์หรือแสดงว่าเรื่องเหล่านั้นมีการแพร่กระจาย สิ่งที่แสดงถึงการแพร่กระจายนั้นน่าจะเป็นรายละเอียดที่ร่วมกันมากกว่า เช่น การใช้เด็กเป็นเครื่องบวงสรวงบูชา เด็กได้รับการช่วยเหลือ และวันต่อมามีผู้พบเขาเล่นอยู่กับสิ่งของบางอย่าง คือนิทานของฝรั่งเศสกับอังกฤษระบุว่า เด็กเล่นกับลูกแอปเปิ้ล นิทานอิตาลีเล่นกับผลส้ม นิทานของพวกเซลท์เล่นกับแสงอาทิตย์ รายละเอียดนี้ทำให้คิดว่านิทานจะมีที่มาจากแหล่งเดียวกัน และมีการสมมติให้แตกต่างกันไป นอกจากนี้ก็มีลักษณะเด่นในลีลาบางอย่าง เช่น การบรรยายภาพพจน์ในเรื่องของ Deirdre วีรสตรีในตำนานไอริชผู้พรรณนาว่า ชายที่เธอจะแต่งงานด้วยจะต้องมีผมสีดำเหมือนขนนก แก้มแดงเหมือนเลือดที่กัดดื่ม กายสีขาวเหมือนหิมะที่มีกระเซ็นเลือดหยดลงไป ลักษณะเหล่านี้จะเป็นการแพร่กระจายของเหตุการณ์ ไม่ใช่การแพร่กระจายของทั้งเรื่อง

การที่ผู้เล่านิทานนำอนุภาคมาใช้ในนิทานตามความพอใจของตนก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายขึ้นมา ซึ่งเราอาจจะศึกษาได้โดยการหาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ ด้านภาษาศาสตร์ และการทำแผนที่ภูมิประเทศเพื่อช่วยในการศึกษานี้ และท้ายที่สุดการศึกษาสำนวนต่าง ๆ ของนิทานโดยใช้ระเบียบวิธีภูมิ-ประวัติ จะช่วยกำหนดสถานที่เกิดของนิทานได้ และช่วยตัดสินใจว่านิทานเรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้นเองอย่างอิสระ หรือเป็นเรื่องที่เคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น

¹ Maria Leach, ed. *Standard Dictionary of Folklore, Mythology, and Legend* (New York : Funk & Wagnalls, 1949), p. 313.

นิทานอาจจะมีการแพร่กระจายโดยมีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น พวกนักโทษ ทาส ตัวประกัน พ่อค้า การแต่งงานแบบนอกเขตหรือนอกวงศ์ การโยกย้ายอพยพของผู้คน การ ลี้ภัย กะลาสีเรือแตก ผู้เผยแพร่ศาสนา นักเล่านิทานและนักขับเพลงพื้นจร พวกที่อยู่ตามชาย แดน เช่น พวกยิปซีและพวกยิว พวกนี้จะมีบทบาทในการนำนิทานไปเผยแพร่ โดยเฉพาะพวก ยิปซีกับพวกยิวนี้เป็นผู้นำนิทานจากทางตะวันออกไปเผยแพร่ทางตะวันตก

นิทาน คือปริมปราประเพณีที่คนพื้นบ้านมักจะคิดว่ามันเป็นสมบัติส่วนรวมของพวกเขา ในการที่จะเรียนรู้ถึงการแพร่กระจายของมันเพื่อพัฒนาเส้นทางของการแพร่กระจายและ ประวัติของนิทานนั้น เราต้องดูกระบวนการติดต่อ การยืม โดยที่บางที่ที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อม ทางวัฒนธรรมในสถานที่ที่มีการเล่านิทาน และอาจจะต้องพิจารณาบุคคลที่ทำให้นิทานแพร่ กระจายไปด้วย

คาร์ล วิลเฮล์ม ฟอน ซีโดว์ (Carl Wilhelm von Sydow) ได้กล่าวถึงการที่นิทานได้เดินทาง จากปัจเจกบุคคลไปสู่ปัจเจกบุคคล จากวัฒนธรรมไปสู่วัฒนธรรม จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีก รุ่นหนึ่ง โดยเสนอว่าในการแพร่กระจายของนิทานนั้น ควรพิจารณาผู้สืบทอดปริมปราประเพณี คือ ผู้สืบทอดโดยตรง (active bearer) กับผู้สืบทอดโดยทางอ้อม (passive bearer) ส่วนแอนดรู แลงก์ ก็ตั้งสมมติฐานว่า บางทีคนเราอาจจะมีการหยิบยืมนิทานกัน หรือมีการถ่ายทอดนิทานอย่าง ช้า ๆ กันก็ได้

นักมานุษยวิทยามีความคิดเห็นว่า ความคล้ายคลึงของวัฒนธรรมต่าง ๆ ในโลกนี้มักจะ เป็นไปด้วยการแพร่กระจายและการยืมกันมากกว่าที่มันจะเกิดอย่างอิสระ ในการเรียนรู้ถึง นิทานหรือเรื่องเล่า ซึ่งเป็นคติชนที่ไม่อาจแยกออกมาจากวัฒนธรรมได้นั้นจำเป็นต้องเรียนรู้ถึง แง่เฉพาะต่าง ๆ ของวัฒนธรรมด้วย

ความคิดประการหนึ่งที่ว่านิทานพื้นบ้านของกริมม์มีความคล้ายคลึงกับนิยายปรัมปรา ของกรีก คล้ายกับพระเวทและนิยายผจญภัยในสมัยกลาง ทำให้นักวิชาการพิจารณาความ สัมพันธ์ระหว่างนิทาน กับนิยายปรัมปราที่อยู่ในระดับที่สูงกว่า พวกเขาตั้งปัญหาขึ้นมาว่า เหตุใด ผู้คนที่อยู่ห่างไกลกัน ซึ่งถูกแบ่งแยกโดยเขตแดน และความแตกต่างกันด้านภาษา เช่น พวก รัสเซียกับพวกเซลท์ที่อยู่บนที่ราบสูง แต่มีการเล่านิทานเรื่องเดียวกัน พวกเขาจึงตั้งสมมติฐาน ขึ้นมาเป็นการอธิบายอย่างคร่าว ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีของการหยิบยืมแบบจงใจ คือในกรณีที่พวกรัสเซียกับพวกเซลท์เล่านิทานเรื่องเดียวกันนั้นเป็นเพราะพวกเซลท์อ่านนิทานพื้นบ้านของรัสเซียแล้วจำไปเล่าในกลุ่มของตนหรือพวกฝรั่งเศสได้ความคิดไปจากพวกกรีกสมัยใหม่ในลักษณะเดียวกัน

2. ทฤษฎีการถ่ายทอดแบบค่อยเป็นค่อยไป คือมิใช่การหยิบยืมอย่างจงใจ แต่เกิดจากการเดินทางของนิทานจากชนชาติหนึ่งไปสู่อีกชนชาติหนึ่ง คือมนุษย์ได้เดินทางท่องเที่ยวพเนจรไปโดยมิได้มีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ อาจเป็นการติดต่อค้าขายกันในสมัยแรก ๆ ซึ่งมีการขนส่งอำพันและหยกไปครึ่งโลกโดยมีทาสเป็นผู้นำไป ซึ่งเป็นการค้าขายและการเผยแพร่ศาสนาที่ไม่ได้ปรากฏในบันทึกจดหมายเหตุ แต่มีผู้พบหยกของตะวันออกในชุมชนของสวิสและเบียร์ที่ใช้ในการค้าขายของพวกแอฟริกันในมณฑลคอร์นวอลของอังกฤษ

3. ทฤษฎีการแพร่กระจายไปยังต่างประเทศในวิธีการที่คล้ายคลึงกับข้อ 2 คือการค้าขายของพ่อค้า การซื้อขายทาส และนิทานจากแหล่งที่มีการเล่าในแอฟริกาหรือยุโรป โดยผู้เป็นเจ้าของนิทานนั่นเอง คือบางชนชาติหรือบางเผ่ามีประเพณีอยู่ว่า จะต้องแต่งงานกับหญิงต่างเผ่า ทำให้เกิดการถ่ายทอดนิทานโดยไม่ได้ตั้งใจขึ้นมา

นิทาน หรือปรัมปราประเพณีนั้นมักจะเป็นสมบัติส่วนรวมของปวงชน และจะพบได้ในทุกหนทุกแห่งในส่วนลึกของวิญญาณของปวงชน ฟอน ซีโดว์¹ กล่าวว่า ถ้าเราพบปรัมปราประเพณีที่มีขอบเขตแน่นอน เช่น นิทาน ดำนันทน์ ขนบธรรมเนียม ความรู้สึกนึกคิด ฯลฯ แล้วในไม่ช้าเราจะพบว่าปรัมปราประเพณีแต่ละเรื่องจะมีผู้ถ่ายทอด (bearer) ของมันเอง ในสมัยก่อน จะมีผู้ถ่ายทอด หรือผู้สืบทอดมากกว่านี้ เพราะสมัยนี้คนมีการศึกษามากขึ้น มีการอ่านหนังสือและหนังสือพิมพ์มากขึ้น ทำให้ลักษณะการสืบทอดเปลี่ยนไป

เราอาจกำหนดแนวคิดในการแพร่กระจายของนิทาน โดยยึดหลักการตามกำเนิดของนิทานได้ดังนี้

1. การแพร่กระจายตามทฤษฎีอินโด-ยูโรเปียน (Indo-European Theory) คือความเชื่อที่ว่าความคล้ายคลึงของเนื้อหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในนิทานนั้น คือการแพร่กระจายจากจุด ๆ หนึ่ง เช่น นิทานในยุโรปจะเป็นนิทานที่มีจุดกำเนิดดั้งเดิมอยู่ที่อินเดียและเคลื่อนย้ายไปทางตะวันตก

¹C. W. von Sydow, "On the Spread of Tradition," in C. W. von Sydow : *Selected Papers on Folklore*, ed Laurits Bodker (Copenhagen : Rosenkilde and Bagger, 1948), p. 12.

นักวิชาการบางคนเช่นแลงก็ได้ตั้งสมมติฐานว่า พวกอารยันอาจจะหยิบยืมนิทานมาจากชนเผ่าอื่น ๆ แต่ก็ถูกคัดค้าน เซอร์จอร์จ คอกซ์ ยืนยันว่าชนเผ่าอารยันจะไม่หยิบยืมนิทานจากผู้อื่นโดยจงใจ จึงน่าจะลงความเห็นว่าเป็นนิทานแพร่กระจายไปโดยการค้าขาย การขายทาส และการแต่งงานกับผู้หญิงต่างเผ่า โดยที่ชนเผ่าอารยันมีนิยายปรัมปรา ตำนาน และนิทานอยู่เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่พวกเขายังรวมกลุ่มกันอยู่อย่างโดดเดี่ยวต่างจากเผ่าอื่น ๆ ต่อมาเมื่อพวกเขาอพยพแยกย้ายกันไป นิทานเหล่านี้ก็แพร่กระจายไปตามที่ต่าง ๆ เช่น อิตาลี นอร์เวย์ อินเดีย ซึ่งเป็นการแพร่กระจายจากจุดกำเนิดเดียวอันเป็นความคิดที่สืบเนื่องมาจากทฤษฎี monogenesis

กริมม์ เป็นผู้เสนอแนวทางการแพร่กระจายของนิทานโดยเขาตั้งสมมติฐานว่า นิทานเหล่านี้ถูกถ่ายทอดมาจากอดีตอันไกลโพ้นของพวกอินโด-ยุโรป และเป็นซากของนิยายปรัมปราของคนพวกนี้ ความคิดที่ว่านิทานเป็นซากเศษตะกอนของอดีตนี้ได้รับการยอมรับจากนักคติชนวิทยาบางส่วนที่เห็นว่าเราสามารถที่จะสืบสวนเรื่องเกี่ยวกับนิทานย้อนหลังไปได้อย่างน้อย 3,000 ปี กริมม์เองก็ไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีการยืมนิทาน

ส่วนเบนพีย์ผู้ถูกขนานนามว่า Indologist ก็ได้เสนอการเปรียบเทียบนิทานปญจตันตระกับนิทานยุโรป แต่ ฟอน ซีโดว์ ไม่เห็นด้วยกับความคิดของเบนพีย์ที่ว่า นิทานทั้งหมดยกเว้นนิทานคติของฮีสป มีกำเนิดขึ้นในอินเดียแล้วแพร่กระจายไปทางยุโรป และบางส่วนไปในลักษณะของวรรณกรรมลายลักษณ์ บางส่วนก็ไปในลักษณะของวรรณกรรมมุขปาฐะ ฟอน ซีโดว์มีความเห็นว่า ปรัมปราประเพณีมุขปาฐะนั้น มีกฎเกณฑ์ของการแพร่กระจายต่างไปจากวรรณกรรมที่เป็นบันทึกตัวเขียน อาจจะเป็นไปได้ว่า ปรัมปราประเพณีมุขปาฐะเดินทางไปโดยคนบางกลุ่มนำไป เช่น พวกขอลานหรือพระที่พเนจรไป แต่ควรนึกถึงความจริงที่ว่าคนพวกนี้ไม่อาจนำนิทานที่เป็นจินตนาการแบบเทพนิยายมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้¹ และเขายังชี้ให้เห็นว่า หากนำปญจตันตระมาเปรียบเทียบกับ Types of the Folktale ของอาร์นแล้ว มันจะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เพราะจะมีนิทานยุโรปเพียง 2-3 เรื่องเท่านั้นเองที่จะเหมือนกับนิทานในปญจตันตระ และในปรัมปราประเพณีนิทานของอินเดีย ก็มีนิทานเพียง 2-3 เรื่อง

¹C.W. von Sydow, "Folktales Studies and Philology : Some Points of View," in *The Study of Folklore*, ed. Alan Dundes (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice- Hall, 1965), p.225.

เช่นกันที่สอดคล้องกับแบบเรื่องของยุโรป ฟอน ซีโดว์ สรุปว่า การที่นิทานมีความคล้ายคลึงหรือสอดคล้องลงรอยกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น มิใช่การพิสูจน์ว่า อินเดียนเป็นผู้ให้นิทาน และยุโรปเป็นผู้รับ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า นักคิดกลุ่มนี้เชื่อว่านิทานจะมีกำเนิดขึ้นที่จุดศูนย์กลางแห่งหนึ่งแล้วแพร่กระจายออกไปรอบ ๆ และพวกเขาส่วนใหญ่ก็เห็นพ้องต้องกันว่าจุดศูนย์กลางนี้อยู่ในแถบตะวันออกคืออินเดียนี่เอง ด้วยเหตุผลที่ว่านิทานที่เล่ากันอยู่ในยุโรปนั้นจะมีส่วนประกอบที่คล้ายคลึงกันกับนิทานแถบตะวันออก ซึ่งพวกเขาสันนิษฐานว่านิทานเหล่านี้เคยเป็นของชนเผ่าอารยันมาก่อน แต่แลงก็ไม่เชื่อว่าชนเผ่าอารยันเท่านั้นที่เป็นเจ้าของนิทาน เขาเชื่อว่าคนที่ไม่ใช่ชนเผ่าอารยันก็สามารถสร้างนิทานขึ้นมาได้เช่นเดียวกัน แลงก็ให้ข้อสันนิษฐานประการหนึ่งว่าหากนิทานของพวกเขาอารยันได้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวางนั้นก็คงจะเป็นเพราะว่า ประชาชนของเขาได้อพยพไปตามที่ต่าง ๆ มากมายหลายแห่ง และได้พานิทานไปเผยแพร่ แต่ในการศึกษาการแพร่กระจายของนิทานนั้นเราไม่อาจตัดสินได้ว่า นิทานถูกถ่ายทอดจากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นระยะทางอันยาวนานแค่ไหน และจากสถานที่ใดไปยังสถานที่ใดได้อย่างแน่นอน ความคิดนี้ทำให้แลงก็สนใจศึกษานิยายปรัมปราและความเชื่อในสมัยดึกดำบรรพ์เพื่อพิสูจน์ว่า ในสังคมดึกดำบรรพ์มีแนวคิดที่กลายเป็นมรดกสังคมที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน และทำให้เกิดทฤษฎีการแพร่กระจายขึ้นมาอีกทฤษฎีหนึ่ง

2. การแพร่กระจายตามทฤษฎีการตกทอด (Survivals Theory) คือ ความเชื่อที่ว่านิยายปรัมปราในสมัยอนารยะนั้นเป็นปอเกิดของนิทาน

นักมานุษยวิทยาผู้หนึ่ง คือ บรอนิสลอร์ มาลินอสกี (Bronislaw Malinowski)¹ พูดถึงนิยายปรัมปราว่า “นิยายปรัมปราจะมีบทบาทอยู่ในวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างมาก มันแสดงออกยกระดับ และประมวลไว้ซึ่งความเชื่อ มันป้องกันและสร้างเสริมคุณธรรม และเป็นส่วนประกอบของอารยธรรมของมนุษย์” พวกนักมานุษยวิทยากลุ่มหนึ่งให้ความสำคัญกับนิยายปรัมปราในฐานะที่มันเป็นเครื่องแสดงออกถึงความคิดของมนุษย์ในสังคมบุรพกาล แลงก็ได้ศึกษาความคิดนี้ตั้งแต่สมัยที่ยังไม่มีอารยธรรมและเสนอความเห็น ว่า คนพวกนี้จะมีความเชื่อในเวทมนตร์-มายา และพ่อมดหมอผี พวกเขาเชื่อว่าพวกพ่อมดหมอผีสามารถใช้คาถาอาคมเปลี่ยนแปลงร่างของพวกเขาให้กลายเป็นสัตว์ได้ นอกจากนี้ยังสามารถติดต่อกับผู้ที่ตายไปแล้ว สามารถใช้

¹Donald Baker, *Functions of Folk and Fairy Tales* (N.W. Washington D.C. : Association for Childhood Education International, 1981), p.10.

อำนาจบังคับให้วัตถุเคลื่อนไหวได้ ทั้งยังรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยเวทมนตร์ และความคิดอีกประการหนึ่งของชนเผ่าต่าง ๆ ในสมัยอนารยะก็คือ การรักลูกคนสุดท้องมากที่สุด และลูกคนสุดท้องนี่เองที่เป็นทายาท แล่งก็นำความคิดเหล่านี้มาวิเคราะห์และกล่าวว่ามันเป็นต้นเค้าของนิทานในสมัยดั้งเดิม เขานำเหตุการณ์หรือเรื่องราวนั้น ๆ มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในนิทานยุโรปที่เล่ากันมาจนปัจจุบัน ซึ่งนิทานยุโรปนี้ถือว่าเป็นนิทานของคนที่เจริญแล้ว เขาเห็นว่าเนื้อหาหรือเหตุการณ์ในนิทานทั้งเก่าและใหม่มีส่วนคล้ายคลึงกันอยู่หลายประการ ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็คือ ทฤษฎีของแล่งก็เป็นการเสนอความคิดที่ว่า นิทานมีกำเนิดจากนิยายปรัมปราที่เป็นสิ่งตกค้างสืบมา และแพร่กระจายจากกลุ่มคนที่ยังไม่มีอารยธรรมไปสู่กลุ่มคนที่มีอารยธรรม ดังนี้

1. ความคิดดั้งเดิม

ความเชื่อว่าเป็นญาติกับสัตว์

นิทานดั้งเดิม

หญิงสาวแต่งงานกับช่าง
หญิงสาวแต่งงานกับปลาวาฬ
หญิงสาวคลอดลูกเป็นกา
ชายหนุ่มแต่งงานกับตัวบีเวอร์
หญิงสาวถูกกบเกี่ยวพาราสี
หญิงสาวแต่งงานกับงูใหญ่

นิทานยุโรป

ชายหนุ่มแต่งงานกับหญิงที่เป็นน้องสาวของกา
พระราชินีถูกกล่าวโทษเพราะคลอดลูกเป็นสุนัขหรือแมว
หญิงสาวแต่งงานกับกบ
หญิงสาวแต่งงานกับหมีด
ชายหนุ่มแต่งงานกับกบ

2. ความคิดดั้งเดิม

ความเชื่อในการแปลงกาย

นิทานดั้งเดิม

พระเอกกลายเป็นแมลง
พระเอกกลายเป็นนก
พระเอกกลายเป็นหนู
หญิงสาวกลายเป็นนก

นิทานยุโรป

พระเอกกลายเป็นตัวหนอน
พระเอกกลายเป็นนก
พระเอกกลายเป็นกวาง
หญิงสาวกลายเป็นนก

3. ความคิดดั้งเดิม

ก. วัตถุที่ไร้ชีวิตถูกเสกเป่าและพูดได้

นิทานดั้งเดิม

พระเอกใช้เวทมนตร์เสกเป่าและทำได้สำเร็จ

ข. วัตถุที่ไร้ชีวิตอาจพูดได้

นิทานดั้งเดิม

สิ่งที่ถูกถ่มออกมาพูดได้

นิทานยุโรป

พระเอกใช้เวทมนตร์เสกเป่าและทำได้สำเร็จ

นิทานยุโรป

สิ่งที่ถูกถ่มออกมาพูดได้

4. ความคิดดั้งเดิม

สัตว์ช่วยเหลือคนที่มันพอใจ ทั้งชายและหญิง

นิทานดั้งเดิม

วิ้วมาช่วยพระเอก

หมาป่ามาช่วยพระเอก

นิทานยุโรป

วิ้วมาช่วยนางเอก

แกะมาช่วยนางเอก

สัตว์ป่าต่าง ๆ มาช่วยพระเอก

5. ความคิดดั้งเดิม

คนป่าเป็นอันตราย

นิทานดั้งเดิม

พระเอกและนางเอกถูกคนป่าจับตัว

พระเอกหรือนางเอกหนีออกจากบ้าน

เพื่อไม่ให้ถูกจับกิน

นิทานยุโรป

พระเอกและนางเอกถูกคนป่าจับตัว

พระเอกหรือนางเอกหนีออกจากบ้าน

เพื่อไม่ให้ถูกจับกิน

6. ความคิดดั้งเดิม

ความเชื่อในการตกไปอยู่ใต้บาดาล ที่มีสัตว์ประหลาดคุ้มครองอยู่ และคนที่มีความเชื่อจะ ต้องไม่กินอะไร

นิทานดั้งเดิม

การลงไปของคนเมลานีเซียน

การผจญภัยของคนเมลานีเซียน

การลงไปของคนโอจิบัว

การผจญภัยของคนโอจิบัว

นิทานยุโรป

การลงไปของไซมัส

การผจญภัยของไซมัสที่คล้ายคลึงกัน

7. ธรรมเนียมดั้งเดิม

สามีและภรรยาถูกห้ามไม่ให้เห็นกันและกัน หรือไม่ให้ออกชื่ออีกฝ่ายหนึ่ง

นิทานดั้งเดิม

นิทานยุโรป

ภรรยาหายตัวไป (แต่ไม่ปรากฏตัว เพราะจะละเมิดข้อห้าม)

สามีหรือภรรยาหายตัวไปเมื่อมีคนมองเห็นหรือถูกเรียกชื่อ (การกระทำนี้ถูกห้ามโดยอ้างธรรมเนียมดั้งเดิม)

ภรรยาหายตัวไปหลังจากที่ละเมิดข้อห้าม

8. ธรรมเนียมดั้งเดิม

ลูกชายคนสุดท้ายต้องในครอบครัวแบบระบบมากผู้มากเมียเป็นทายาท

นิทานดั้งเดิม

นิทานยุโรป

โอรสองค์สุดท้ายของกษัตริย์เป็นทายาท ลูกชายหรือลูกสาวคนสุดท้ายประสบความสำเร็จในขณะที่ที่ ๆ ถูกพี่ชายของเขาวิชาและกลั่นแกล้ง

ลูกชายหรือลูกสาวคนสุดท้ายประสบความสำเร็จในขณะที่ที่ ๆ ของเขาล้มเหลว และถูกพี่ ๆ หลอกหลวงด้วยความริษยา

9. ความคิดดั้งเดิม ก.

พลังของมนุษย์หรือวิญญาณอยู่ในร่างกาย และพลังของคน ๆ หนึ่งจะได้มาโดยอีกคนหนึ่งที่คุ้มครองร่างนี้

นิทานดั้งเดิม

นิทานยุโรป

ยักษ์นำหัวใจของเขาออกมาตอนนอนหลับ ยักษ์ไม่มีหัวใจในตัว

และคนที่คุ้มครองหัวใจนี้เอาชนะยักษ์ได้ คนที่ชีวิตหรือพลังขึ้นอยู่กับเส้นผม และสูญเสียพลังเมื่อถูกตัดผม

ความคิดดั้งเดิม ข.

วิญญาณของผู้ตายมาในร่างของสัตว์

นิทานดั้งเดิม

นิทานยุโรป

เด็กชายที่ตายกลายเป็นนก

เด็กชายที่ตายกลายเป็นนก

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบของแลงก์นี้เราจะเห็นได้ว่า เหตุการณ์ในนิทานดั้งเดิมนั้น มีที่มาจากความเชื่อและความคิดของคนในสมัยอนารยะ และเหตุการณ์ในนิทานของคนที่เจริญ แล้วมาจากมรดกที่ตกทอดมาจากพวกอนารยชนนี้เอง แต่แลงก์ก็ออกตัวว่า นี่คือการแพร่กระจายของเหตุการณ์ในนิทานที่เป็นไปอย่างกว้างขวางในประเทศต่าง ๆ เท่านั้น ซึ่งทำให้สันนิษฐานได้ว่า เหตุการณ์เหล่านี้คือความเชื่อของคนในสมัยอนารยะทั่วทั้งโลก แต่การแพร่กระจายของ

โครงการนั้นเป็นสิ่งที่ยากที่จะอธิบาย และแลงก์ก็กล่าวว่ามีใครอาจหาญพอที่จะอธิบาย นอก จากเสนอความคิดว่ามันเป็นการถ่ายทอดในช่วงระยะเวลาอันยาวนานที่มนุษย์เกิดมาในโลกนี้ และดำรงชีวิตสืบต่อมาจนปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าแลงก์จะเสนอความคิดของเขาไว้อย่างค่อนข้างน่าเชื่อถือ แต่นักคติชนวิทยา โดยทั่วไปก็ไม่ยอมรับว่า ทฤษฎี polygenesis จะสามารถอธิบายถึงความคล้ายคลึงในนิทานได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาทฤษฎีอื่นเลย นักวิชาการบางคนพยายามหาจุดกึ่งกลางระหว่างความคิดแบบ polygenesis กับ monogenesis และเสนอความเห็นที่ จุดนั้นนั่นเองที่เป็นศูนย์กลางของการ แพร่กระจายของส่วนประกอบย่อยในนิทาน เช่น อนุภาค และต่อมาอนุภาคเหล่านี้จะกลายเป็น โครงสร้างของนิทานที่เกิดขึ้นอย่างอิสระในวัฒนธรรมต่าง ๆ และนั่นก็คือการนำเอาความคิด ทั้งสองแบบนี้มาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่ออธิบายถึงกำเนิดและการแพร่กระจายของนิทาน พื้นบ้านได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. การแพร่กระจายตามพื้นที่ หรือระเบียบวิธีภูมิ-ประวัติ (Historic – Geographic Method) ซึ่งนักวิชาการบางคนก็กล่าวว่ามีไม่ใช่ทฤษฎี แต่เป็นเพียงระเบียบวิธี ซึ่งมีจุด มุ่งหมายเบื้องต้นคือการกำหนดประวัติชีวิตที่สมบูรณ์ของนิทานเฉพาะเรื่อง นั่นก็คือการกำหนด เวลาและสถานที่กำเนิดของนิทานแต่ละเรื่อง ซึ่งหมายถึงการตรวจสอบรูปแบบเฉพาะท้องถิ่น หรือ regional form และสำนวน (variants) ต่าง ๆ ของรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งเรียกว่า Ur-form นักคติชนวิทยากลุ่มนี้เชื่อกันว่า สำนวนต่าง ๆ จะแพร่กระจายจากจุดกำเนิดออกไปเป็นวงกลม เหมือนกับผิวน้ำที่เป็นระลอกของลูกคลื่น เมื่อโยนก้อนหินลงไป ศูนย์กลางของวงกลมก็คือ จุดที่นิทานมีกำเนิดขึ้นมา ระเบียบวิธีภูมิ-ประวัตินี้ระบุว่า นิทานจะแพร่กระจายไปตามเส้นทางการค้าขาย หรือการติดต่อทางวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยการแพร่กระจายนั้นเป็นของตัวนิทาน ไม่ใช่การแพร่กระจายของคน

ในการที่จะกำหนดสถานที่ที่นิทานมีกำเนิดขึ้นมานั้น วิธีการนี้จะช่วยตรวจสอบการ ที่เนื้อหาของนิทานเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และระยะทางด้วย พวกนักคิดเชื่อกันว่า ความ เปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของนิทานนั้นเกี่ยวข้องกับระยะทางที่นิทานเดินทางไป

สตีธ ธรอมป์สัน¹ กล่าวว่า หลังจากสิ้นศตวรรษที่ 19 แล้ว ทฤษฎีเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ของกลุ่มอินโด-ยูโรเปียนจะไม่ได้รับการเชื่อถืออีกต่อไป แต่นักวิชาการบางส่วนก็ยังเชื่อว่า

¹Thompson, *op. cit.*, p.438.

นิทานได้แพร่กระจายไปจากจุดศูนย์กลางไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลกอยู่ ซึ่งศูนย์กลางนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นที่อินเดียหรือชนเผ่าอารยัน อย่างไรก็ตาม การแพร่กระจายของนิทานพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็นไปด้วยการยืม หรือการย้ายถิ่นของบุคคลจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง หรือจากชนกลุ่มหนึ่งไปยังชนอีกกลุ่มหนึ่งนั้น ก็แสดงให้เห็นถึงความเจริญงอกงามของวัฒนธรรม ซึ่งมีวิวัฒนาการตั้งแต่สมัยดั้งเดิมมาจนถึงปัจจุบัน

ในการศึกษาประวัติชีวิตที่สมบูรณ์ของนิทานเฉพาะเรื่องนี้ ผู้ศึกษาจะตรวจสอบ “รูปแบบดั้งเดิม” หรือ “รูปแบบเฉพาะท้องถิ่น” หรือ “Ur-form” ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และเชื่อกันว่าสำนวนต่าง ๆ ของนิทานจะแพร่กระจายออกไปจากจุดกำเนิดแบบลูกคลื่น หรือ wave-like diffusion ความแตกต่างและความคล้ายคลึงของนิทานสำนวนต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระยะทางที่นิทานเดินทางไป ความแตกต่างในเนื้อหาของนิทานจะเพิ่มขึ้นตามทิศทางการเดินทางของมัน

ฟอน ซีโดว์ สนใจในระเบียบวิธีภูมิ-ประวัติและนำมาศึกษาค้นคว้า แต่เขาไม่ได้ค้นคว้าแบบวิเคราะห์แบบเรื่องราวแต่ละแบบเป็นอย่างไร เขาเพิ่งถึงการสืบสาวแบบเรื่องในแต่ละท้องถิ่นและเชื่อว่า ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นและส่วนประกอบของวัฒนธรรมจะช่วยกำหนดแบบย่อย หรือ subtype ของนิทาน หรือที่ฟอน ซีโดว์ เรียกมันว่า oicotype หรือ oikotype ฟอน ซีโดว์ กล่าวว่า oicotype จะมีประวัติของมันเอง และมันเป็นของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง โดยเฉพาะ ส่วนผู้ที่อนุรักษ์นิทานกับผู้ที่ทำให้นิทานแพร่กระจายไป ก็คือ ผู้สืบทอดปรัมปรา ประเพณีทั้งทางตรงและทางอ้อม

ระเบียบวิธีภูมิ-ประวัติเป็นวิธีการที่สำคัญในการศึกษาทั้งกำเนิดและการแพร่กระจายของนิทาน เพราะมันทำให้เกิดกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับความคิดสำคัญ ๆ หลายอย่าง เช่น ระบบการแบ่งประเภทของข้อมูล การใช้แบบเรื่องและอนุภาคมาวิเคราะห์เนื้อหาของนิทาน เป็นต้น แม้ว่ามันจะไม่เน้นทางด้านการศึกษาวิจัยเลยก็ตาม

อย่างไรก็ตาม การศึกษาทั้งกำเนิด และการแพร่กระจายของนิทานนั้นก็ไม่มีทฤษฎีใดที่สมบูรณ์แบบ เพราะแม้แต่วิธีการของระเบียบวิธีภูมิ-ประวัติเองก็ยังถูกโจมตีว่าไม่ถูกต้อง ฟอน ซีโดว์¹ กล่าวว่า ทั้งคาร์ล โครน และแอนทอน อาร์น ไม่ได้สำรวจทั้งชีวิตและกฎเกณฑ์ของนิทานพื้นบ้านอย่างเพียงพอ เขากล่าวว่า ทั้งโครนและอาร์นเสนอภาพการแพร่กระจายของนิทานไว้เป็น 2 แนวทาง คือ

¹ von Sydów, op. cit., p.231.

1. นิทานแพร่กระจายไปในลักษณะของวงแหวน คือเหมือนกับการโยนก้อนหินลงไปบนพื้นผิวน้ำที่เรียบราบ
2. การเคลื่อนย้ายอพยพของนิทานที่ล่องไหลออกมาเหมือนกระแสน้ำ

ฟอน ซีโดว์ กล่าวว่าความคิดทั้งสองแบบนี้ไม่ถูกต้อง คือ ทั้ง โครน และ อาร์น ต่างคาดคะเนว่า ทุกคนที่ได้ฟังนิทานจะนำไปเล่าสู่คนอื่นฟังต่อ ๆ ไป ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วไม่ใช่เช่นนั้น แต่การแพร่กระจายของนิทานจะเป็นไปอย่างไม่เป็นระเบียบและไม่ปะติดปะต่อกัน มีผู้สืบทอดประเพณีโดยตรงเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่มีความทรงจำที่ดี มีจินตนาการที่มีชีวิตชีวา และพลังของการเล่าเรื่องนั่นเองที่ช่วยส่งและถ่ายทอดนิทานไป ผู้สืบทอดประเพณีโดยตรงเท่านั้นที่เล่านิทานท่ามกลางผู้ฟังจำนวนหลายคนได้ และก็จะไม่มีเพียงไม่กี่คนที่สามารถนำนิทานมาเล่าใหม่ ผู้สืบทอดประเพณีโดยตรงที่อพยพโยกย้ายไปยังที่ใหม่ จะต้องใช้เวลาในการถ่ายทอดให้กับผู้อื่นนานพอสมควร ผู้อื่นจึงจะทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดประเพณีโดยทางอ้อมได้ ซึ่งการโยกย้ายนี้เป็นลักษณะที่ไม่ติดต่อกัน และไม่คล้ายคลึงกับระลอกวงแหวนบนพื้นผิวน้ำแต่อย่างใด

จากสมมติฐานของโครนที่ว่า นิทานแพร่กระจายไปเป็นรูปวงกลมบนผิวน้ำ ทำให้โครนลงความเห็นไว้ว่า ถ้าปรัมปราประเพณีชนิดหนึ่งควรจะต้องถูกพบใน 2 แหล่ง คือ แหล่ง ก. กับแหล่ง ข. แล้ว มันจะต้องคงอยู่ในพื้นที่ท่ามกลางจุด 2 จุดนี้ด้วย ซึ่งการอนุมานนี้ก็จะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ แต่ฟอน ซีโดว์ กล่าวว่า โครนให้ข้อสันนิษฐานที่ไม่ถูกต้อง เช่น กรณีที่แอกเซล ออลริก (Axel Olrik) อ้างว่านิทานปรัมปราเรื่อง Fettered Giant ถูกถ่ายทอดจากอาณาจักรของพวกคนเถื่อน (Goth) ไปทางเหนือ โดยพวกกอร์นี่เดินทางกลับไปเยี่ยมบ้านเดิม โครนคัดค้านว่าเป็นไปไม่ได้เพราะเรื่อง Fettered Giant จะต้องเกิดในพื้นที่แถบรัสเซีย จะไม่มีการย้ายที่จากแถบอาณาจักรของพวกกอร์นี่ไปทางเหนือ แต่ ฟอน ซีโดว์ อ้างถึงลักษณะปกติทั่วไปของปรัมปราประเพณีว่าควรจะแพร่กระจายออกมาในรูปใด พวกกอร์นี่เดินทางไปตามกระแสของพวกรัสเซีย นั้น ตามความจริงแล้วควรจะเดินทางผ่านเมดิเตอร์เรเนียนและรอบ ๆ ยุโรป แต่ไม่จำเป็นว่าปรัมปราประเพณีจะมาเกี่ยวข้องกับเขาตลอดการเดินทางนี้ เพราะพวกเขาอาจจะไม่ได้พบปะสมาคมกับผู้คนในดินแดนที่ผ่านไปเลยก็ได้ เนื่องจากมีปัญหาทางด้านภาษาและอาจจะมีการติดต่อสื่อสารกันเพียงแต่ถามไถ่เส้นทาง หรือแลกเปลี่ยนซื้อขายสิ่งของกัน ซึ่งแน่นอนว่าในช่วงเวลาเช่นนี้ เขาจะไม่คิดนำเอานิทานหรือตำนานที่อยู่ในความทรงจำออกมาเล่าเผยแพร่ และถ้าหากจะมีการเล่านิทานในบางโอกาส ผู้ฟังก็อาจจะสนใจเพียงเล็กน้อย จนปรัมปราประเพณีไม่อาจจะคงอยู่ยั่งยืนที่นั่น ดังนั้นนักเดินทางจึงไม่จำเป็นต้องถ่ายทอดปรัมปราประเพณีของเขา

เพราะไม่มีโอกาส แต่ถ้าเขาขึ้นไปถึงดินแดนทางเหนือ พวกเขาอาจจะมีการเลี้ยงสังสรรค์กัน หรือรวมกลุ่มกัน ในฐานะนักเดินทางจากแดนไกลและเป็นศูนย์กลางของการรวมกลุ่ม ก็ควรจะมีคนขอร้องให้เขาเล่าเรื่องเกี่ยวกับพวกเขาเอง ซึ่งโอกาสในการเล่าจะเปิดให้อย่างไม่ได้ตั้งใจ ดังนั้นนิยายเรื่อง Fettered Giant จึงปรากฏขึ้นทางเหนือได้อย่างไม่ยากนัก

ฟอน ซีโดว์ ได้เน้นในเรื่องผู้สืบทอดปรัมปราประเพณีมาก เขาไม่เห็นด้วยกับการเปรียบเทียบของโครนที่ว่า นิทานขยายตัวเหมือนระลอกคลื่น แต่ค่อนข้างจะยอมรับในความคิดที่ว่า นิทานเหมือนสายธารที่ลั่งไหลไปในเส้นทางต่าง ๆ ซึ่ง ฟอน ซีโดว์ คาดว่า โครนคงจะได้รับความคิดจากทฤษฎีของเบนฟีย์ แม้โครนจะเคยเสนอความเห็นที่ต่อต้านเบนฟีย์มาแล้วก็ตาม ฟอน ซีโดว์ เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า ปรัมปราประเพณีนั้นได้รับอิทธิพลจากตะวันออก และ fabliaux ของฝรั่งเศสก็มีอิทธิพลต่อนิทานยุโรปด้วย การสรุปของโครนก็คือ อิทธิพลเหล่านี้เปรียบเสมือนสายธาร คือ กระแสหนึ่งมาจากอินเดีย และอีกกระแสหนึ่งจากฝรั่งเศส

ทิศทางของการแพร่กระจายของนิทาน

วอลเตอร์ แอนเดอร์สัน (Walter Anderson)¹ เกิดความคิดว่านิทานน่าจะเดินทางจากผู้คนกลุ่มที่มีวัฒนธรรมสูงกว่าไปยังกลุ่มที่มีวัฒนธรรมต่ำกว่า แต่หลักเกณฑ์นี้อาจจะใช้ได้กับประเทศนอกรูโรป เพราะในยุโรปนั้นจะไม่มีใครยอมรับว่าด้อย อย่างไรก็ตาม กรณีนี้อาจนำมาประยุกต์กับนักเดินทางชาวยุโรปที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในอเมริกา และได้ทำให้นิทานของพวกเขาเผยแพร่อยู่ในชนพื้นเมือง คือ พวกอินเดียน มีนิทานยุโรปเล่าอยู่ประมาณ 50 เรื่อง แต่พวกยุโรปไม่ได้รับนิทานของอินเดียนมาเลย การพิสูจน์ความเห็นของแอนเดอร์สันก็คือ ต้องศึกษาเฉพาะกลุ่มที่ยังไม่มีวิวัฒนาการสูงนัก แอนเดอร์สันอ้างว่า พวกฟินน์ได้รับนิทานจากคนรัสเซียและคนสวีเดน แต่ในการรับนี้ก็ประสบปัญหาด้านภาษาด้วย นอกจากนี้ก็ยังมีปัญหาด้านอื่น ๆ คือ กายภาพ การปกครอง วัฒนธรรม และศาสนา

อาร์น² ได้ชี้ถึงเส้นทางที่นิทานเอเชียเข้ามาสู่ยุโรปว่ามีอยู่ 2 เส้นทางคือ เส้นทางแรกนิทานมาจากเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ ผ่านแหลมบอลข่าน หรือแถบแอฟริกาเหนือ เข้าไปในยุโรปตอนใต้ และเส้นทางที่สองคือ จากระหว่างแถบตะวันออก กับรัสเซีย ผ่านมาทางไซบีเรีย และเทือกเขาคอเคซัส หรือพูดอย่างง่าย ๆ ก็คือ จากรัสเซียมาทางตะวันออก ซึ่งวิธีที่ดีวิธีการหนึ่งในการที่จะหาเส้นทางที่นิทานเคลื่อนย้ายไป คือ การศึกษาสำนวนของนิทานในประเทศสองประเทศที่อยู่ติดกัน

¹Thompson, *op. cit.*, p.438.

²*Ibid.*, pp.438-9.